

Стенографски дневник

НА

75. заседание

Сряда, 28 май 1947 г.

(Открито в 15 ч. 40 м.)

Председателствувал подпредседателят Петър Каменов. Секретари: Иван п. Димитров и Тодор Тихолов.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Полагане клетва от някои народни представители	40
Отпуски	31	Избиране за втори подпредседател на Великото народно събрание народния представител Райко Дамянов	40
Питания	31	Полагане клетва от същия	42
По дневния ред:		Дневен ред за следващото заседание	42
Проект-конституция на Народната република България.			
(Първо четене — продължение на разискванията)	31		
Говорил: Ефрем Митев	31		

Председателствуваш Петър Каменов: (Звъни) Има нужното число народни представители. Обявявам заседанието за открито.

(От заседанието отсъствуват следните народни представители: Анастас Циганчев, Ангел Бъчваров, Ангел п. Илчев, Андрей Михайлов, Асен Паянгов, х. Атанас Попов, Борис Тасков, Веселин Дашин, Витко Иванов, Гочо Терзиев, Грудн Атанасов, Димитър Чорбаджиев, Димитър Райков, Добри Бодуров, Елисавета п. Антонова, Енчо Стайков, Жейка Хардалова, Желю Иванов, Захари Христов, Иван Гергов, Иван Ников, Иван Бешев, Иван Зурлов, Иван Пешев, Илия Ставрев, Илия Игнатов, Коста Крачанов, Крум Кюляков, Кръстю Стойчев, Любен Гумеров, Мата Тюркеджиева, Младен Биджов, Мустафа Билялов, д-р Никола Кръшков, Никола Янев, Петко Деков, Петър Бомбов, Петър Запрянов, Първа Димитрова, Стефан Цанов, Стойне Лисийски, Тано Цолов, Тодор Драганов, Тодор Живков, Юсип Еминов, Янчо Георгиев и Янко Комитов)

Председателството е разрешило отпусък на следните г-да народни представители:

Асен Паянгов — 2 дена, х. Атанас Попов — 4 дни, Добри Бодуров — 1 ден, Захари Захариев — 3 дни, Илия Вълчев — 1 ден, Йордан Панайотов — 2 дена, д-р Константин Мичев — 1 ден, Марин Шиваров — 2 дена, Младен Биджов — 2 дена, Никола Пестичев — 1 ден, Младен Големански — 2 дена, Павел Цолов — 1 ден, Стойчо Рамков — 1 ден и Костадин Диклиев — 1 ден.

Освен това за следните г-да народни представители, които искат отпусък, съгласно правилника следва да се иска съгласието на Събранието:

Георги Василев иска един ден отпусък. Ползувал се е досега с 34 дни. Който са съгласни да се разреши исканият отпусък, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Петър Запрянов иска един ден отпусък. Ползувал се е досега с 21 дни. Който са съгласни да се разреши исканият отпусък, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Йордан Попов иска един ден отпусък. Ползувал се е досега с 28 дни. Който са съгласни да се разреши исканият отпусък, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е питане от народния представител Рангел Василев Даскалов до г-на министра на вътрешните работи относно извършени арести.

Това питане ще бъде съобщено на г-на министра на вътрешните работи, за да отговори.

Постъпило е питане от народния представител Недялко Атанасов Мочуров до г-на министра на външните работи и изповеданията относно това, кога ще свика парламентарната комисия по Министерството на външните работи, за да направи изложение по международното положение на България.

Това питане също ще бъде съобщено на г-на министра на външните работи, за да отговори.

Постъпило е питане и от народния представител Иван Георгиев Копринков до г-на министра на търговията и продоволствието, а което иска обяснения относно хлябната дажба за населението.

И това питане ще бъде съобщено на г-на министра на търговията и продоволствието, за да отговори.

Пристъпваме към първа точка от дневния ред:

Първо четене на проекта за конституция на Народната република България — продължение на разискванията.

Има думата народният представител г-н Ефрем Митев.

Недялко Атанасов (ЗНП): Г-н председателю! Викай си министрите. Конституция се разглежда, пак министър няма!

Петър Анастасов (сЛ): Без министър не може.

Председателствуваш Петър Каменов: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Никола Петков (ЗНП): Ако няма кой, да дойде поне секретарят на Министерския съвет!

Петър Божинов (ЗНП): Сигурно министрите не ги интересува конституцията.

Недялко Атанасов (ЗНП): Пренебрежение на Парламента.

Председателствуваш Петър Каменов: (Звъни)

Петър Анастасов (сЛ): Изпълнете правилника! (Глъчка)

Председателствуваш Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания от мнозинството). Уважаеми народни представители и представители! Голямото историческо явление, с което се занимава настоящото Велико народно събрание — да гласува текста на първата републиканска конституция — налага шото представителите на всички политически партии да вземат думата и да вложат своите разбирания, тълкувания и разсъждения за предпоставките, които наложиха отменяването на търновската конституция и заменяването ѝ с новата — републиканска — конституция.

(В залата влиза министърът на железниците Стефан Тончев)

От опозицията: Ей-й-й!

Председателствуваш Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): За да можем като съвременници да вложим по възможност максимум обективност — защото нашите мнения, изказвания, разсъждения и писания ще бъдат подробно изучавани и изследвани от бъдещите поколения — ние трябва да положим честни усилия да бъдем обективни, колкото се може повече. Знайно е, че съвременниците на всички обществени явления живеят и се движат със своите убеждения, настроения, дори бих казал страсти и увлечения. Всички тия прояви на съвременниците често пъти им пречат да бъдат обективни тогава, когато отстояват едно становище и позиция, или когато му възразяват и не го одобряват. За да се избегне по възможност до най-голямата обективност, когато гласим по такъв исторически документ, какъвто ще бъде републиканската конституция, ние трябва да си послужим безспорно с историческия метод на изследване обществените явления в миналото на нашата история и след това с помощта на сравнителния метод за изследване на борбите, които е водил нашият народ в миналото, да проумеем правилно етапа на днешния момент от нашето обществено придвижване напред. Тогава ние ще се приближим наистина до онова становище, което ще подчертае нашата правда и честно отношение по въпроса за конституцията, така че не толкова днес, но — по-важно — утре, след 5 години, 10 години, 50 години нашите поколения да почувствуват, че сме дали действително правилен ход на нашето развитие, за да се стигне дотам и до оня момент, когато ще се преценява нашата дейност. Така, смятаме, ние ще отбегнем от много полемични тонове и линии, а ще се занимаваме само с исторически доказани грешки, ходове и ще се мълчим да правим изводи, които да изсочват в потиснат път, без сътресения и катастрофи, нашето утрешно развитие.

Нека направим, макар и накъсо и не с подробности, една историческа справка за това, как и кога се раждат конституциите, както в другите държави на Европа и света, така и у нас.

Как се е родила търновската конституция и какво стана, та сега една втора вълна разнася по много държави нови типове, нов вид конституции? Разбира се от само себе си, че тая историческа справка е крайно поучителна, и вероятно е, че нашите учени, професори, преподаватели и изследвачи ще успеят в университетските аудитории и училища в своите научни изследвания, сказки и писания по-подробно и изчерпателно да я изнесат пред нашите подрастващи поколения, за да се утвърди мисълта, че той проект за републиканска конституция не е едно хрумване на една партия, на една група от партии, на един временен политически режим, а че тая конституция у нас, както и тия нови конституции, които са приети и се приемат в много европейски държави след втората световна война, идат и се налагат като отражение на дълбоко изменителите се и продължаващи да се изменяват стопански, икономически отношения в производствения процес на материални и културни блага за задоволяване първичните и вторични потребности на човека.

Историята също ни говори, че Великата френска революция от 1879 г., която не беше една прищевка на третото съсловие на френския народ, а бе една съзнателна и жестока борба, донесе един резултат: човекът-роб стана гражданин; рухнаха привилегиите на едно малцинство, начело с краля, и се възвъстат всесилните на народния суверенитет, като се прокламираха основните начала на свободата, братството и равенството, които трябваше да легнат в правните норми — законите на всяка държава. Хиляди жертви паднаха на барикадите, чудеса от революционна стихия проявиха хора, които до предния ден бяха потиснати и незначителни. Рухна и Бастилията като символ на тирания, насилие и безправие.

Но човешкият ход пристъпи напред и резултатите от Великата френска революция не ползуваха само френския народ. Тия придобивки бяха първата вълна, която роди едно напрежение в много народи на Европа, едни от които се освобождаваха от чужди робства, а други се освобождаваха от свои вътрешни зарибители. Тая Велика френска революция завари нашето племе в дълбоко и непобудно робство. Тя бе един външен подстрекател на всички честни и будни борчески синове на нашия народ, които отпочнаха борба за нашето освобождение. Започнали първоначално на индивидуална почва чрез личния и безпримерен героизъм на отделни комитети и хайдути срещу отделни тирани и властелини, тия борби постепенно, под влиянието на Паисиевата история, проповедите на Васил Левски, писанията на Христо Ботев, Любен Каравелов и пр. пр. прерастнаха в групов и колективна борба на комитети, чети, отряди, и то не срещу единични паша, бейове и тирани, а срещу султанската тирания и робия за освобождението на целия български народ.

Не случайно Христо Ботев черпи сюжети от тая френска революция и от епопеята на парижките комунари, когато пише срещу тия, които плачат за Париж, а не плачат за падналите в борбата хиляди мъченици и светци. Тия борби на предосвободенците у нас предизвикаха зверствата на заробителя в таква степен, че възмуща съвестите на големи великани на човешката мисъл, които писаха и протестираха.

Не е в кръга на темата, която ми е поставена, да засягам по-подробно причините, поради които руският царизъм прегърна идеята за освобождението на нашия народ. Но едно е безспорно, тъй от каквито и да е дипломатически съображения: нашите братя руски като войници в освободителната война се биха без всякакви задни мисли и умираха и загиваха край гр. Плевен, при Шипка и други села и градове с вътрешното съзнание, че са дошли тук да освобождават един поробен народ — по-малък славянски брат, което също така мувствуваше и българският народ.

Свободата дойде. Родил се третото българско царство в 1878 г. и трябваше да се учреди новата държава, да си създаде конституция и да определи начина на своето управление.

В реда на тия мисли може да се постави един интересен въпрос: защо още тогава — значи, през 1878 и 1879 г. — не се създаде в България една република, „чиста и свята република“, за каквато мечтаеше първият дякон? Историците ще отговорят по-подробно, но вероятно — затова, защото царският, кралският, княжеският, въобще монархическият институт още не беше изхабен в съзнанието на народните маси, защото още властвуваше максимата: „Бой се от бога, почитай царя, ако искаш да ти бъде добре тук на земята“. Защото най-сетне всички съседни държави имаха крале, князе и султани, защото българският народ беше опиянен от свободата си и си мислеше, че ще има своя държава, своя войска, свой княз, който няма да му бъдат врагове, а закрилници. Най-сетне и заради това, защото у нас до гласуването на търновската конституция стоеше губернаторът княз Дондуков-Корсаков, който знаеше кому беше представител в нашата страна.

Нашата търновска конституция не е наш български оригинал. Нейните текстове са комплектовани и съчетани, като са заимствувани от близки и далечни устави и конституции. За онова време, при ония обстоятелства и условия, когато е създавана, търновската конституция е била пистестал, въздух който се учреди нашата държава, и от робия се мина към едно национално и племено обособяване на българския народ със своя етнография, бит, вяра, език и обичаи.

Ще се спра на още един исторически факт, който по-късно ще ни послужи при сравнението и извода, които ще направя за настоящите времена и борби. Ето ви свободна държава, ето ви свободен народ, ето ви първото Учредително събрание. Почва да се създава конституцията. И ето ти спор, разногласия, възбуждения, борби и дори скандали. Както на Оборище, където се приема да е станало първото Велико народно съ-

брание — което така подробно е описано в „Кървава песен“ от Пенчо Славейков — когато е трябвало да се решава кога и как да се обяви Априлското народно въстание, е имало спорове, имало е разногласия, имало е теза и антитеза, имало е възбуждения и неодобрения на изказани мнения, също така и на първото Учредително събрание е имало разногласия, липсвало е пълно народно единство.

Нищо чудно в това. Някои си позволяват в тия факти да съзират една трагична българска черта на раздори и несъгласия. Ние не споделяме това съждение. При провеждане на една идеология, мнение, становище, схващане или разбиране по-полезно е за този, който търси да усвои нещо, да чуе и противното мнение, и тогава чрез сравнение на доводите и основанията да изгради своето убеждение по-здраво и непоклатимо. В тоя смисъл и в нашето Учредително събрание при приемане на търновската конституция в 1879 г. е имало словесен двубой между консерватори и либерали, например по въпроса за сената и за други някои текстове от конституцията. Но тези спорове и борби само са подчертали правото становище, на което са стояли така наречените либерали, близките приятели на нашите възрожденци, а някои от тях, самите възрожденци — лично.

Победиха либералите чрез мнозинство. Консерваторите останаха в малцинство. И характерното в случая е, че по-късно консерваторите от Учредителното събрание и техните приемници поемаха властта в България, имаха болшинство и можеха да променят конституцията в оня дух, както те поддържаха в Учредителното събрание, но те не сториха това, нито направиха опит. Защо? Защото в отправление политиката на държавата ни още в самото начало се появили три сили, противоречащи си една на друга: първо, представителят на царска Русия княз Дондуков-Корсаков и неговите офицери, които влияеха, щото устройството на България да стане по начала сходни с тия на тяхната родина — царска Русия; второ, новата конституция бе изпълнена с веяния, дошли от Великата френска революция, когато народът се бореше да стане господар на своите събини; трето, новодошлият княз Александър Батемберг бе дошел не да бъде български княз, а да стане един посредник, за да проникне в България спекулатантската ръка на германския империализъм и капитализъм. Ето тия три противоположни сили са едно от разковничетата за трагедията на българското племе.

Първият фактор скоро изчезна, но остави следа след себе си, която дълго време пречи за правилното ни развитие. Вторият фактор — търновската конституция — остана най-дълготраен в живота на третото българско царство, но обезвреден, подчинен на монархическите полъзновения или, както се изразяваше нашият учител Янко Сакъзов, обрнат наопаки. Историята ни казва, че първият ни княз Александър Батемберг само две години след своето тронисване е поискал суспендиране, ограничаване, премахване на търновската конституция и даването му на пълномощия за седем години да управлява без конституция. Виждате колко рано, уважавани народни представители, монархизмът показва рогата си у нас. И само две години след като е приета търновската конституция, тя става пречка за неговите възжеления и той успява временно да я измести в своите стремежи.

Но идва превратът. Батемберг е изгонен из пределите на България и на негово място идва княз Фердинанд. Това, което заслужава да се каже за тия двама князе, като ги сравняваме, е следното: Батемберг е бил или наивен, или откровен, та поне е заявил, че търновската конституция му пречи и трябва да се ограничи при упражнението на неговата княжеска власт.

Фердинанд излиза по-хитър и лукав. Поучил се от наивността на Батемберга, той мълчаво се примирява с търновската конституция, търпи я формално само, а фактически не я съблюдава, и народният суверенитет не е бил нищо друго, освен неговата вяла, която само от време на време е била смущавана от нашите предтечи за Народната република от типа на верните народни синове, каквито са големите български покойници Янко Сакъзов, Димитър Благоев, Александър Стамболийски, Найчо Цанов, чийто имена и бюстове трябва да красят бъдещия пантеон на Народната република наред с бюстовете на тия живи днешни политически фигури, които осъществяват мечтите и борбите на първите борци срещу личния режим и монархията, за републиката, както и на всички духовни водачи на българското племе, които са допринесли за този негов ръст.

Хитростта и лукавостта на Фердинанд не бе само тая, да надмине Батемберга в своите полъзновения срещу конституцията. Той отиде по-нататък. Разбирайки, че българският народ по дух и бит е против монархическата и всяка тирания, от една страна, и от друга, опасвайки се, че борците срещу личния режим и стоящите зад тях партии може да вземат на своя страна българския народ и да го противопоставят на стремежите на княза — който прерасна по-късно и надяна мантията на цар, та стана още по-надменен и вмяничен — същият този Фердинанд се възползува от старата материалистическа максима: *divide et impera* — разделяй и владей — и чрез явните и особено тайните монархически клики създаде цяла школа за ренегатство, шпионаж, предателство и лоносничество в съществуващите политически партии. Той не се спря пред нищо, за да постигне своята цел.

Съблазнителното на пръв поглед така наречено „национално обединение“ Фердинанд превърна в броня за пазене на своя престол и корона, и със златото и постове, които раздаваше на послушните нему генерали, общественици, политици и държавници, той превърна едно революционно само по себе си движение, каквото беше македонското, в инструмент, за да крепи и охранява себе си, като го насочи към всичко будно и прогресивно в нашата страна. Жалки и срамни ще останат ония взаимноизстреблени по улици на столицния град и другите селища на страната на честни, учени, прогресивни народни синове, в основата на които убийства стоеше

парското покровителство на тях неотговорящи фактори, които с тях си действия излагаха международния престиж на изстрадалата ни родина.

С тази мания за величие и всевластие, с тази своя заслепена в шовинистична политика, подпомогнат от цялата група, натрупала се около двореца, при умаломощени политически народни движения, поради разколите и приомите на монархическата клика, той безумен монарх изкористи балканската война, която започна като „освободителна“, за да завърши като завоевателна, империалистична, каквито са били всички войни в човешката история, обявявани от монарсите и привилегированите малцинствени господстващи групи, с изключение на отечествените войни. Балканската война, междусъюзническата война, първата национална катастрофа на 16 юни 1913 г., участието ни в първата световна война, втората национална катастрофа на 3 октомври 1918 г., от една страна, и борбите, проповедите, речите, критиките в Народните събрания и писанията по вестниците от представителите на прогресивните демократични, а по-късно и антифашистки политически сили допринесоха за унищожаване напълно авторитета на царската власт, упражнявана от Фердинанд.

Но той цар излезе хитър и в последния си ход на своето царуване. Като гръмоотвод на бурята и светкавиците от пакипялото народно негодувание поради двете национални катастрофи, той абдикира и тронът му се зае автоматически от неговия първороден син Борис III.

Българският народ има верен инстинкт за своето самосъхранение. Това изпъкна особено ярко през първата световна война, когато въоръженият народ, застанал на непопулярен фронт, се биеше със своите освободители на южния и северния фронтове, биеше се с англичани, французи, негри и новозеландци за своето „национално обединение“, като владееше и тероризираше свои славянски братя, каквито бяха сърбите, по-късно югославяни. И като говорим сега за учредяване на новата Народна република с проектираната и разисквана от нас конституция, нека турим ръка на сърцето си и да признаем: трите партии на трудовите политически и производителни сили, каквито бяха през 1918 г. Българският земеделски народен съюз и двете социалистически партии — тесни и широки социалисти, както тогава се назоваваха — не разбраха, не съумяха, или не пожелаха да се сгрупират около Радомирското народно въстание и още тогава да беше се ликвидирало с омразната монархия и нейните клики и послушни агенти.

Това беше първият пропуск. Но трябва да се знае, че на Балканския полуостров разпореждаха френските генерали Франше Депре и Кретиев, които бяха по убеждение големи монархисти и едва ли сякаш да допуснат на Балканския полуостров да има републики.

Дойде 1919 г. Стапаха законодателни избори, при които народът за пръв път в нашата политическа история, тласкан от инстинкта за самосъхранение, даде от всичко 236 мандата в XIX обикновено Народно събрание на посочените по-горе три трудови прогресивни и републикански партии, както следва: на Земеделския съюз — 88 мандата, на комунистите — 47 мандата, и на социалистите — 39 мандата. Повдигна се въпрос за образуване на така наречения трудов блок от тях три партии за управление на страната, даже се разискваше, че е необходимо, за да укрепне блокът от тях три партии, да се създаде един нов военен устав, нещо подобно на този, което се направи след 9 септември 1944 г., да се изведе армията от ръцете на монарха и се предаде на тези три партии, за да могат тези три партии, които имат близо $\frac{3}{4}$ от мандатите, — а именно общо 176 мандата — да провеждат едно управление в полза на народа. Но, както ви казах, след пропуска от 1918 г. извърши се и този втори пропуск в 1919 г.

Ние не искаме тук да влизаме в подробности и да търсим отговорности, защото при всичкото ни старание да бъдем обективни все може да кажем нещо, по което би могло да се полемизира. А вие сте свидетели, че в нашето построение на словото, което изнасяме пред вас, ние правим възможните за един съвременник на тия явления усилия, што да вложим обективност. Изводът е обаче един и безспорен, независимо от степента на вината на коя да е от тях три партии. Когато те спореха помежду си, когато не се разбираха, когато враждуваха, когато бяха разделени, тогава имаше единство в мисъл и действие между короната, монархическата клика и реакционните и консервативни политически групировки. Тогава за народа се подготвиха един низ от страдания. И вие всички сте свидетели на събитията от 9 юни, 23 септември 1923 г. и 16 април 1925 г. Това са дати на български голгофи, при които народът бе подложен на масови преследвания, побоища, арести, безследни изчезвания, обесвания, изгаряне в пещи, за да не споменаваме стотиците и хилядите индивидуални лишавания от здраве и живот на редица знайни и незнайни борци по села и градове на бедната ни родина.

След водените три войни, след страданията и жертвите в тях, черните забрадка в страната и хилядите сираци и вдовици от последвалите събития на посочените по-горе дати народът от долу почва да напелва на своите политически водачи за сгруппирано действие срещу общото зло.

И ето, още в ранни години, в 1923 г., чу се апел за единен фронт. По-късно в 1927 г. се появи формацията на „Железния блок“, като една колективна воля и желание за борба срещу реакцията. „Единният фронт“ и „Железният блок“ — това бяха първите проповядвания и предпоставки на сегашния Отечествен фронт, на една нова формула на народно сгруппиране — вън от близостта на политическите идеи — за едно общо действие, което да има по-голяма ефикасност.

През 1931 г. в нашата страна стана политическият двубой между сговористката тирания и групировката Народен блок. Независимо от това, дали сполучливо и правилно бе съставен този Наро-

ден блок, българският народ напираше и се надигаше от низините, за да се отърве от монархията и тиранията. И това, което заслужава да се отбележи в случая, е, че за пръв път след 1919 г. имаме една победа на българския народ, като се даде доверие на левите групировки, но без резултат, защото не можа да стане сгруппирано действие на тези партии. В 1931 г. за пръв път в нашия обществен живот с бюлетина в ръка бе срината една тиранична власт в лицето на сговористкия режим, който живата история тогава — Янко Сакъзов — нарече един от най-кръвавите и жестоки режими, каквито е имало у нас. Този режим бе смъкнат, както ви казах, чрез бюлетината, като властта се пое от Народния блок.

Не ще бъде в нашата тема на това място да се занимаваме със същността на управлението на Народния блок. Ние го споменаваме само, за да проследим пътя, по който се е движил българският народ, за да дойде до днешното си развитие.

Дойде 19 май 1934 г. Да не говорим за събитията от 21 януари 1935 г., които не са популярни за нашата общественост, но след тази дата стана пълно овладяване на властта от монархическия институт, чийто прерогативи уж били временно накърнени, според някои, във времето от 19 май 1934 г. до 21 януари 1935 г.

Никола Петков (ЗНП): Бъди спокоен, Кимон Георгиев го няма!

Ефрем Митев (с): Много съм спокоен. — Изминаха 10 години без политически партии, без нормален политически живот, без възможност народът да вземе участие в управлението. Изборите от 1938 г. и от 1940 г. са пародия на избори в съзнанието на политическите дейци.

Достатъчно е да спомена само един факт, уважаеми г-да народни представители и народни представителки. По нашата конституция, дотогава трябваше да се избират на 20.000 души по един наречен представител и трябваше да имаме към 240 или 250 народни представители според нарастналото население. Тогавашните фашистки управници и властници обаче успяха с известни маниери да докажат на света, че не е вярна даже математиката, която е положителна наука и през всички векове дава едни и същи резултати; не може две и две веднаж да бъдат четири, други път да бъдат пет. Въпреки това повеление на конституцията да се избират на 20.000 души по един народен представител, те направиха едно много интересно административно деление и намалиха наполовина броя на народните представители. Създадоха най-напред една избирателна система, която е уникум в нашата политическа история, ...

Един от опозицията: Както сегашната.

Ефрем Митев (с): Много Ви се иска да бъде като сегашната. — ... която даде възможност не да се проповядват идеи, принципи, този, който се избира, да излезе в името на нещо, което сочи за нашето развитие, а да се преследват отделни личности. Според тази избирателна система, колегите в нашата страна административно се определиха така, че в една колегия, вместо 20.000 души, да има 30.999 души, и казваха: понеже в 30.999 числото 20.000 се съдържа един път, ще се избира само един народен представител. По този начин останалите 19.999 избиратели оставаха без представител. И се получи парадоксът: вместо 300, да имаме 150 народни представители. И пред народа се правеше плитката демагогия: видите ли, партийните управления по-рано, когато имаше партии, избираха много народни представители и харчеха много пари, а ние, фашистите, за да бъдем последователни в икономията на разходите, да не се плаща много за народни представители, намалихме числото на народните представители на 150, и гри това те ще вършат много по-ефикасна работа.

По-късно българският народ видя каква „икономия“ се направи в 1938 г. и в 1940 г. с обявяването на войната, с катастрофата, с онези разрушения, които ние виждаме да стърчат като живи паметници в София, където всеки ден тъчем с краката си сгуряната, хоросана и пепелищата. Вие знаете колко пари се похарчиха в последната война и колко тежък има да се харчат, за да се плащат греховете на тези управници, чисто физическо унищожение не е в състояние да ги изкупи.

Дойде втората световна война на 1 септември 1939 г. Светът изтръпна пред железния ботуш на един ненормален фюрер, който бе успял да подчини на своята воля един народ, като предводително напълни лагерите на смъртта с прогресивните синове на германския народ. Във втората световна война България бе вързана за фашистката ос мимо волята на българския народ. У нас имаше фашизъм, цензура, затвори, бесилки, разстрели, бомбардировки, разрушения, пожари, нещастия.

И ето, прогресивните народни синове, изхождащи от антифашистките и антимонархически политически сили, по инстинкт, разбира онова, което от давна българският народ подсказваше — че страната е пред тежки задачи и че е необходимо сгруппирано действие, за да може да се очистят големите тръница в развитието на българския народ.

Ходовете на втората война видимо се движеха в полза на хитлеровата агрессия. Но всички дълбоки наблюдатели и тези, които бяха запознати с историята на Наполеоновите войни и въобще на всички завоеватели, които си бяха поставили за цел да завоеват целия свят, знаеха, че Хитлер ще загине. И ето: тия народни синове, излезли от политически групировки, които са враждували в миналото помежду си и които се бяха поучили съответно от своите грешки в миналото, горейки от голямо желание да спасят родината си от трета национална катастрофа, още през 1942 г. се събраха, обсъдиха и решиха да координират своите сили в един боев съюз

на всички прогресивни политически сили, наречен Отечествен фронт, с програма, която е в съгласие с възжеланията на българския народ.

Минавам мимоходом това, което се развива в нашата страна, и размерът на съпротивителното движение за времето от 1940 и 1941 г., както и обратния ход на събитията по международните фронтове на втората световна война. Тия ходове бяха използвани, и на 9 септември 1944 г., чрез народното въстание, с помощта на българската войска, партизаните, политзатворниците, емигрантите и всичко честно и прогресивно в страната, се сломи фашизмът и се установи новата народна власт.

Ето вече три години управление на народната власт. Ето ни пред новата конституция. И като на Оборище, като в Търново — пак спорове, пак различия. Спорешите на Оборище се подчиниха на мнозинството и изгоряха в пламъците на Априлското въстание. Спорешите в Търново в 1879 г. възприеха търновската конституция, въпреки всичките й лоши политически тежнени в някои пунктове, и съгласуваха действията си с нея.

Следователно, уважаеми народни представители и представители, търновската конституция носи в себе си известни везния, които са дошли като резултат на Великата френска революция. Но ако ние искаме да бъдем обективни при правенето на един исторически анализ, не бива да се отрича и да се пропуска един друг исторически факт, който стана през 1917 г.

Известно ви е, уважаеми народни представители и представители, че Френската революция беше резултат на философските идеи на мислители, политици, държавници и енциклопедисти от XVIII век. От Френската революция до 1917 г. се изминаха 126 години — време, през което станаха много събития. Всичко онова, което Великата френска революция даде като възпал в много националности на Европа и вън от Европа дори, изживя известни промени. Появи се учението на Карл Маркс и на Фридрих Енгелс, а по-късно дойде и един друг голям мислител — Владимир Ильич Ленин, които разработиха в научен социализъм доктрината, която отначало се смяташе за утопия и бе иронично отхвърляна от тогавашните политически идеолози, понеже те считаха, че тя никога няма да се осъществи — не само поради проповедите, които се правеха теоретично, но и поради самите стопански явления.

От Френската революция до Руската революция станаха такива едри факти, че действително това, което беше завоювал Великата френска революция, стана въпросително. Френската революция направи човека-роб да бъде гражданин. Това добре. Това е едно стъпало по-високо. Но по-късно придобивките на Френската революция постепенно-постепенно се израждаха. Наистина човекът от роб, каквито знаем, че са били робите, стана гражданин, обаче гражданин, на когото му липсваше не това, което сегашните наричаме политически и културни придобивки, а му липсваха първични материали: нямаше хляб, нямаше жилище, нямаше облекло, нямаше отопление, нямаше осветление. Светът наблъдаваше страховтни факти: производство с хиляди тонове, кондензирано мляко, месо и разни други първични продукти за задоволяване нуждите на децата, на жените и на мъжете, от една група, които владееха тия произведени блага, се хвърляха на дъното на океаните и моретата, а други умираха от глад.

Всичките тези ужаси, всичките тези парадокси в стопанското развитие на международния живот бяха описани от маса прогресивни писатели от съвременен масшаб, каквито бяха Виктор Юго, Емил Зола и редица още други — да не изброявам имената им — в техните литературни произведения. Тия писатели описаха тия ужаси на това съвремие и подготвиха психологически и в училищата, и в университетите, и навсякъде да се полеме едно движение. И утопията на Маркс и Енгелс почваше да става нещо близко до действителността.

И ето, в 1917 г. стана едно историческо събитие — Октомврийската революция. Могат да я преценяват всички, както си искат; може някои да не са съгласни с партията, която управлява в Съветския съюз. Но, уважаеми народни представители и представители, при анализирани на историческите влияния, които са от едър масшаб, ние трябва да се отърсим от нашето моментно, ежедневие отношение и да видим, какво те дават като едно завоевание на човечеството в движението му напред. Ако ние се затворим в черупката на нашите разбирания и затова, че сме противници например на Комунистическата партия, отричаме придобивките, които ни е дала Руската революция, ние ще изпадне в една грешка, за която бъдещите поколения ще ни сочат, че сме били късогледни.

За Руската революция аз ще ви цитирам нещо най-обективно, казано от един безспорно прогресивен учен в нашата страна, авторитета на когото никой не би оспорил и портретът на когото краси къщите на мнозина, които смятат себе си за прогресивни. Това е проф. Асен Златаров. Освен Златаров, и други хора има, които правят верни изводи от известните исторически факти, независимо от това, каква политическа концепция изповядват. Прочее, в своята книга „В страната на Съветите“ Асен Златаров казва: (Чете) „Написал тая книга, защото напълно споделям казаното от Едуард Ерио: „Ние се намираме прочее при наличност на една система от сложен стил, на един социалистически опит, чиято резултати позволяват урок за всички страни“, и защото намирам, че нищо не спъва така правилното и желано развитие на обществността, както предубеждението и запитеният фанатизъм. Да запазим свобода на духа си и безпристрастие при изучаване на една проблема е единственото поведение, достойно за човека.“

Д-р Георги Петков (сЛ): Ако Асен Златаров би бил жив, би Ви заплъол.

От мнозинството: Е-е-е!

Ефрем Митев (с): Уважаеми народни представители и представители! На мен много ми е скръбно, че на опита, който правя да бъда обективен, ми се отправя един такъв унизителен апостроф от човек, който не като нас е успял да получи своето образование в родната Алма матер, но който е бил в Европа при културни хора и носи един докторат. Тоя човек не биваше да си позволи това нещо. (Възгрявания от мнозинството срещу д-р Георги Петков) Аз съжалявам за това и не желая да му отговарям.

Д-р Георги Петков (сЛ): Ще пропаднеш и на този изпит.

Ефрем Митев (с): Някои и аз сам виждам голямото прозрение на проф. Златаров, който, ако беше тук някъде в ложите сега и чувше този спор, не зная кого щеше да заплъе.

Д-р Георги Петков (сЛ): Сигурно Вас щеше да заплъе.

Ефрем Митев (с): И вне ще видите, как той пророчески и исторически тук е заклеил: (Чете) „Някои, които много късогледо съдят големите събития на нашите дни, смятат, че дори споменаване името на Съветите е вече опасност. Те са тия, които все още не свикват да кажат Ленинград, а са заспали на Петербург.“

Един от мнозинството: Като д-р Петков. (Оживление сред мнозинството)

Ефрем Митев (с): „А радиото в това време носи безпрепятствено всички желани и нежелани от нас новини, големите издателски къщи на Запад издават свитък след свитък книжничката на Съветския съюз и всичко това прониква навсякъде.“

Ти можеш да бъдеш противник, да се занимаваш, но историческият факт е този. (Ръкоплескания от мнозинството)

Нисим Исаков (с): Сигурно, въпреки волята на д-р Петков, конституцията ще бъде приета.

Д-р Георги Петков (сЛ): Най-големият идеал на проф. Златаров беше свободата.

Ефрем Митев (с): Аз ще кажа каква свобода.

Иван Копринков (сЛ): (Възгрява)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Още малко и ще завърши читата. — „Да, от всичко трябва да се учим. Нека не мислим, че съдбата — исторична и стопанска — на един народ може така някак си по хрумвания, леки копирания и чужди внушения да се направлява. Който мисли така — нищо не е разбрал от историята. Човечеството в цялост и отделните народи за себе си имат своя съдба и следват своя развой по неизбежния път на социалните закони.“

Христо Юруков (р): Златаров не мож да напълни главата на Копринков и никой не може да я напълни. Тя е годна само да прави фалшификации. (Оживление сред мнозинството)

Ефрем Митев (с): „При това, на 1936 г. Съветският съюз е вече една държава — и то каква! — по размери и брой на хора, която мина опита на 20-годишен напрегнат живот, при изживялица на велика борба, велики страдания, велики жертви и велика поука. Това, което е днес Съветският съюз, не е, което беше на 1918, на 1921 или дори на 1930 г. Има вече там един живот, който смогва да обедини за резултатен удар добрата воля и гражданската преданост и на работника, и на интелегента, което нещо всички безпристрастни изследователи единодушно потвърждават. Какво ще бъде утре — никой не може да ни обрисова с положителност. Живеем в епоха на преход, в който всички народи са въвлечени, и опорната точка, до която ще се стигне, е възжелание на всички, но никой не може да я види още сега, къде е тя. Във всеки случай едно е ясно: изля ново. Защото историята задал ход не познава. И в това ново всеки народ ще внесе своята самобитност, своята стъпка от общия шаблон. Но мислящите от всички народи са длъжни да знаят, какво става другде. За да спомогнат на такова споделяне с едно от най-големите по размери социално явление на нашите дни, са длъжни следващите редове.“

Вие можете да си представите, уважаеми народни представители и представители, ако проф. Златаров, който ви кизва, какви велики напрежения е преживял руският народ в 1918 г., в 1921 г. и в 1930 г., беше днес жив и неговото чувствително сърце и душа бяха преживели това, което се развива по фронтовете в борбата срещу фашизма, какъв апофеоз щеше да напише той на тия усилия на съветските граждани, в съгласие с демократичните и свободололюбиви граждани от Англия и от Америка, за унищожаване на най-голямото зло, каквото беше фашизмът. Няма спор. Златаров се върна от Съветския съюз възпламенен, защото беше човек на науката и видя с очите си какво става там. Вие знаете описанието му за големия академик Павлов, от когото той се възхищаваше. Той казваше, че никъде, в никоя държава на света не са направени толкова много реформи и не са положени толкова много грижи за детето и за науката, както в Съветския съюз. (Ръкоплескания от мнозинството)

Тия факти са исторически. Те не се изнасят сега тук, както често пъти обичат да подмятат дребни хора, за да се харесаме на този, или за да направим реверанс на еди-кого си. Това са исторически факти, които трябва да се констатира и да се проумеят, за да се разберат, защо ние днес сме тук, а не на друго място.

Вие виждате, Френската революция направи, човекът-роб да бъде гражданин. Руската революция донесе друга придобивка: тя

изправи човека, този, който произвежда богатата, и му каза: ти ще отидеш при богатата, които си произвел, те са твои; ти, който произвеждаш хляба, ти, който твориш жилища, ти, който твориш материалите, с които се облича човек, ти ще ги притежаваш и ще имаш справедливо разпределение, според нуждите, които имаш като човек. (Ръкоплескания от мнозинството). Това е новото нещо.

Туй ново, дошло от големия исторически факт, е причината, уважаеми народни представители и представители, сега да се понесе една вълна. След Френската революция от 1789 г., която се разля като една вълна по целия свят, от Запад към Изток, и донесе свободите и правата на човека, „Картата на човешките права“, сега иде друга вълна, която се носи от Изток към Запад и която казва: да, човекът има права, но вие и тия книжни и формални права му отнемате, а сега ние искаме, освен правата, да му дадем и богатата, които той сам си произвежда. (Ръкоплескания от мнозинството)

И ето че в конституциите на Югославия, Полша, Чехословакия, Албания, България, Франция, Италия този въпрос е поставен.

Д-р Георги Петков (СЛ): И в Англия.

Ефрем Митев (с): И в Англия този въпрос е поставен.

Един от мнозинството: И в Америка.

Ефрем Митев (с): Много право, и в Америка. И в Америка, и навсякъде ще се постави, защото това е вече новата вълна, това са новите придобивки. А вие знаете, че след първата световна война и до втората световна война нова група от прогресивни люде допринесоха, за да дойдем до тия придобивки. За да дойде Руската революция, аз ви споменах, че допринесоха мислители като Маркс, Енгелс и Ленин. Но покрай тях и маса други литературни колоси, като почнете от един човек, какъвто е Толстой — може да се види това някому чудно, но изводът е този — Достоевски и всички класици от Русия със своите писания за престъплението, наказанието и преследванията в царска Русия, както и за заточаванията, за ужасите в Сибир, допринесоха към борбите на прогресивните дейци в царска Русия, за да стане тази смяна.

Д-р Георги Петков (СЛ): Кажете нещо за най-новата революция.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Виждате, уважаемо Събрание, извода, който може да се направи от този голям исторически факт. По-късно ще се справим и с един мисли, който развива основателят на германската социалдемократическа партия. Сега обаче аз искам да ви подчертая нещо, което щях да пропусна.

Имаше свобода на гражданите. Може тя първоначално да не е била книжна, да не е била формална. Даже нашите прогресивни историци, когато са проучавали търновската конституция, са намирили, че в 1879 г. тя е била една от най-прогресивните конституции. Но тя постепенно-постепенно е била изместена от своите релси чрез приюмите, които аз изтъкнах в моето историческо изложение.

Но „свободата на човека на какво се превърна след тия стопански факти, които споменах — разпиляването на богатата, произведени от човека? Това беше един скандал, който възмути общественото съзнание. И това, което проповедта и писанието не можа да разбуди, сториха го неволно и нещастията, които учат народите.

Какво представляваше това, което беше популярна тема на нашия покоен общественик и финансист д-р Никола Сакаров, който в своите сказки из цялата страна изнасяше данни и факти за търговията, която вършеха спекулантите, черноборсаджии и разните международни капиталисти с белите робини? Вземаха се жени, вземаха се момичета от бедната работническа класа уж за да бъдат настанени някъде на работа, а ги движеха с параходи и железници по света, за да търгуват с тяхното тяло, с тяхната плът. Всичките тия скандали, всичките тия страдания отвориха очите на масата, която не можеше да разбере отначало проповедниците като Янко Сакъзов, като Димитър Благоев, като Стамболийски, като Найчо Цанов, които се бореа за републиката, правили са усилия, но без резултат, не са могли да постигнат такъв поради системата, поради терора и пр. и пр. И народът най-сетне прогледа и казва: А-а-а, това не е било само у нас, това е по целия свят! Значи, има някакъв органически недъг не само в нашата конституция, но в цялото устройство на нашето общество. И този недъг е: формално имаме права, имаме свобода, но фактически не разполагаме с тях.

Недялко Атанасов (ЗНП): Както е сега.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): И, уважаеми народни представители и представители, по две думи, значи — едната отвор, другата идваща по вътрешни причини — в продължение на 60 години българският народ можа да прозре, да съзнае и да усвои вече компактно, организиран в няколко партии, които са били масови още на 1919 г., илюзията, която се осъществи в 1942 г., че само координираните, обединените усилия на прогресивните политически и производствени сили в страната, че само формацията Отечествен фронт може да се справи с горните задачи. Този така създаден Отечествен фронт пое властта в ръцете си на 1944 г.

Много пъти се спори, тук за програмата на Отечествен фронт. Аз ще процитирам само няколко слова от речта на уважаемия от мене г-н Ангел Държански, напечатана в отделна книжка, която рече той е държал на 17 септември 1944 г., за да видите, че делата на Отечествен фронт не са нищо повече и нищо по-малко от онова, което и той е казал по темата, която му е била поставена тогава. От говорившите 4 души министри той се е занимавал с 4 ресори:

земеделие, финанси, търговия и войнота. (Чете) „Ще бъдат премахнати всички частни монополи, като ония от тях, които са необходими за нашата стопанска система, като например външната търговия с тютюни, застрахователното дело и други още някои такива, ще бъдат монополизирани и направени държавни“. Направено ли е това държавно? Направено.

Никола Петков (ЗНП): Това е програмата на Отечествен фронт, подписана от всички.

Ефрем Митев (с): Да. — „Ще се премахне така наречената паразитна индустрия, борбата срещу която наистина...“ (Възражения от опозицията) Гласувахте ли монопола?

Никола Петков (ЗНП): Защото не е кооперативен.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Уважаеми народни представители и представители! В изказването си г-н Ангел Държански казва да бъдат направени „държавни“.

Никола Петков (ЗНП): Не. Кооперативни.

Ефрем Митев (с): Ние сме го направили държавен. Сега се подига въпрос, защо монополът не бил кооперативен!

Никола Петков (ЗНП): Бай Добри Терпешев ще ти каже спора в Министерския съвет. Той го знае много добре.

Ефрем Митев (с): (Продължава да чете) „Ще се премахне така наречената паразитна индустрия, борбата срещу която наистина досега съществуваше, но само на книга. Ще трябва да се премахне тази индустрия, която в своето производство си служи със сурови продукти, които получава не от нас, а от чужбина. Ще трябва да се организира индустрията върху основата на най-ниските цени и разходи на производството.

Правителството ще създаде, в провеждането на тази си стопанска политика, производството на ония артикули, които имат масов консумация, по един типов ред, типово производство.

Земеделската и кооперативна политика на правителството и Отечествен фронт ще бъде такава, че да може да удовлетвори изцяло ония, които обработват земята и който произвежда най-необходимите артикули, от които се нуждае целият народ.

Обработването на земята ще се сложи на кооперативни начала“.

Един от опозицията: Така.

Ефрем Митев (с): (Продължава да чете) „Земеделското малоземлено население след като получи необходимата за обработване земя, максимумът на която се ограничава на 300 декара“, — от събрането се обаждат: „Много е“, и Отечествен фронт впоследствие се коригира; максимумът е 200, а не 300 декара — „след като се образуват кооперации за обработване на земята, ще бъде подкрепено, за да може наистина неговото производство да бъде машинизирано, да стане масово и по възможност по-леко“.

Някои от опозицията: Да, да — това е.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Значи, вие виждате не само тия мисли, които са развити от г-н Ангел Държански, но така също целия текст на програмата на Отечествен фронт от 17 септември, която беше издана още в нелегално време, като почнете от външната политика, вътрешната политика — аз съм отбелязал срещу всяко изречение, което тогава е казано, например...

Никола Петков (ЗНП): Прочетете например за възстановяването на конституцията.

Ефрем Митев (с): Да, ще прочета — добре че ме подсети.

Никола Петков (ЗНП): И кажи за коя се отнася — за търновската, или за авганистанската.

Ефрем Митев (с): Той ме подсеща: възстановяване на конституцията. Но запомнете, уважаеми народни представители и народни представители, не е казано само „възстановяване на конституцията“ и да се спре, с което да се разбере, че, като се възстанови конституцията, се възстановяват всичките права и свободи на българския народ, но е казано „възстановяване конституцията и на всички права и свободи на българския народ“.

От опозицията: А-а-а! (Ръкоплескания)

Един от опозицията: На словото, на печата. (Глътка)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): В оня момент, когато е правена тази програма, нейните създатели са мислили това, че ако само възстановят търновската конституция, тя не гарантира всички права и свободи на българския народ.

От опозицията: А-а-а!

Ефрем Митев (с): Защото ще видите по-късно, че тази програма е свързана с всичките ресори. Има втора точка — за народната

войска: „Пълно демократизиране на войската, както по отношение използването ѝ, така и по отношение нейното ползване и възпитаване“. Значи само с възстановяването на конституцията, без изменение основното съдържание на ония институти, които тогава са крепили монархическия институт, правата и свободите на българския народ няма да бъдат гарантирани. И заради това възстановяването на конституцията в оня момент е отговаряло на това разбиране, че освен възстановяване на конституцията, трябва да се възстановят правата и свободите на българския народ, като се изменят всички онези основни положения на главните институти, на които се е крепила тогавашната монархия.

Един от опозицията: Тогава бяха отнети правата.

Петър Божинов (ЗНП): Възстановени ли са сега правата?

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Но аз искам да ви занимам и с друг един въпрос, уважаемо Събрание. Имаме ли ние някакви нови явления от 9 септември 1944 г. досега, които ни подсказват, че в нашата страна е имало отделни единици...

Петър Божинов (ЗНП): Кажете ги кои са. (Пререкания между изходни представители от мнозинството и опозицията. Глъчка)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни) Моля, тишина, г-да!

Ефрем Митев (с): Имаме ли някакви нови факти от 9 септември 1944 г. уважаемо Събрание...

Минчо Драндаревски (ЗНП): Безбройни.

Ефрем Митев (с):... които да подсказват, че в нашата страна е имало тук и там, и главно в българската армия, лица, които са замисляли и които са искали да правят някаква реставрация? Имаме ли такива факти? Ние ги имаме официално установени в съдебни процеси. И ако се прави въпрос, дали показанията, дадени пред Народната милиция, са достоверни, те бяха изнесени при съдебното дирене, където подсъдимият е поставен свободно да манифестира това, което е вършил, или което не е вършил.

Никола Петков (ЗНП): И ги отрече.

Ефрем Митев (с): Не. Всички от „Неутрален офицер“ признаха своите деяния и при смекчаване вината обстоятелства бяха наказани. (Възражения от опозицията)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): При това положение, като имаме нови прояви на реставрация, такива каквито ние имаме за поука в миналото, преди 9 юни 1923 г. и по-късно, тогава позволете да кажа, че инстинктът на българския народ е да предприема известни действия за охраняване на своите права. (Ръкоплескания от мнозинството)

Но ние имаме и други ресори, уважаемо Събрание! Ето ви просветната политика, ето ви стопанската политика, ето ви земеделската и кооперативната политика, ето ви финансовата политика, социалната политика, правосъдието, грижи за народното здраве. Това са главите на оная програма, която беше обявена на 17 септември 1944 г. Срещу всяка глава е отбелязан текст от новия проект на конституцията, който урежда този въпрос. Нищо не е пропуснато. Значи, програмата на 17 септември 1944 г. е легнала с цялата си пълнота в текстовете на новата проектирана конституция. Нищо няма прибавено, освен онова, което животът е подсказал през изтеклите три години, че трябва да се направи. Нещо е направено с конституцията, нещо е направено вече с гласуване на закони от XXVI обикновено и от сегашното Велико народно събрание. Няма нищо на йота отклонение от програмата на Отечествения фронт и не може да има отклонение, уважаемо Събрание. Защо? Защото представителите на партията, които бяха на 9 септември 1944 г., са и в този момент в Отечествения фронт.

Един от опозицията: Не е вярно.

Ефрем Митев (с): Аз не искам да засегна никого. Всичкото мое желание е да бъде крайно лоялен, за да обясня явлениято, което се получава у нас — да има възражения, да има противни мнения.

Но аз бих се задоволил да ги третирам като противни мнения и възражения, ако срещу тази конституция, срещу известни нейни текстове вие мотивирате други разбирания и ако откриете, че чрез тази конституция днешната власт иска да ограничи правата и свободите на българския народ, иска да се превърне в една олигархия, иска да се превърне в една власт на диктатура. Вие това не изтъквате. Вие срещу текстовете на конституцията нищо принципно не изнасяте. Вие се хващате само — иска се спрем и на този въпрос — за известни прояви, които са станали от 9 септември досега.

Уважаеми народни представители и представители! И в Френската революция, и в Руската революция, и в Германската революция, и в Английската революция има такива прояви. Най-спокойният народ навремето, и той е посекъл един крал на площада. Има моменти в развитието на народите, когато са заприщвани, заприщвани всички легални пътища, най-после народната стихия ги отприщва. Тогава е възможно при порутването на тия институти, които вредят и пречат, да се порути и нещо, което не е трябвало да се порути. Но който иска исторически да изследва тия събития, не бива от единични грамадини в нашето ежедневие да прави принци-

пални изводи и да казва: 9 септември е нелепата дата в нашата история; вие, които прогласихте това и това на 9 септември, изменихте. Защо? Това не е правилно. Вие не можете да правите такива изводи от известни факти на нашата действителност, в която са ангажирани много хора, различни хора, с различно съзнание, с различна култура и — аз ще прибавя — със свои преживелици. За Ангел Държански и за мене — аз споменавам него, защото го цитирах — може да рефлексира известна проява след 9 септември различно. Ние можем да се утвърждаме в своята съвест, че става нещо. Но трябва да анализираме това събитие и да видим, кой е замесен в него. Трябва да изучим дълбоко отделно явление, за да направим преценка. Възпихката на този човек, който е имал над своята глава, една две, три смъртни присъди, се явяват нощни халюцинации, видения, които му пречат да бъде спокоен.

Кочо Бонев (ЗНП): Вярно.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Министър Антон Югов: (Към Кочо Бонев) Слушай! Ти много пъти засягаш милицията, но трябва да благодарим на народната милиция, че често пъти е спасявала твоята гумена глава. (Ръкоплескания от мнозинството и смях)

Кочо Бонев (ЗНП): Г-н председателю! Той оскърбява един народен представител! Аз протестирам. Той не може така да обижда един народен представител! (Глъчка)

Председателстващ Петър Каменов: (Силно звъни)

Министър Антон Югов: Кой какво търси, си намира. Това трябва да имате пред вид.

Кочо Бонев (ЗНП): Г-н председателю! Приложете правилника!

Ефрем Митев (с): Уважаеми народни представители и представители! Аз искам да засегна един от най-болезнените въпроси. Ако го разберем правилно и ако преценим обстановката, при която стават известни ексцеси, няма да стават тия пререкания. И бъдете убедени, че ако ние спокойно тук, във Великото народно събрание, претеглим известни прояви след 9 септември 1944 г., но обективно, не с тази ярост, която често пъти ни заслепява и не можем да бъдем обективни, и от дребни въпроси правим изводи за атакуване на основни и принципиални въпроси, ще видим истината. Понеже става въпрос за милицията, уважаемо Народно събрание, милицията в изборите на 27 октомври 1946 г. — това е исторически доказан факт — не е взела абсолютно никакво участие. (Ръкоплескания от мнозинството)

От опозицията: Лъжеш! Лъжеш! (Възражения)

Никола Петков (ЗНП): Не те е срам!

Димитър Цветков (ЗНП): Срамота е вие да говорите така! Не сте обективни!

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Аз съм прочул всички случаи, които се появяваха тук при утвърждаване изборите за Велико народно събрание. Аз бях в тази комисия по утвърждаване на изборите и съм чел последователно всяка молба и всяко възражение, направени за всичките 21 случая. (Възражения от опозицията)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Някои са изнесени тук, някои са изнесени в телеграми и в оплаквания. Какво се констатира? Има известни нередовности и насилие.

Никола Петков (ЗНП): Убийствата нередовности ли са?

Ефрем Митев (с): В нито един от тия случаи не е установено — освен тия три случая, които призна и г-н министърът на вътрешните работи да е участвувал орган на властта. Участвували са граждани, които, според културата, според разбирането, от едната и другата страна, са се сбивали. Това е исторически факт. (Възражения от опозицията)

Димитър Цветков (ЗНП): (Силно възразява)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): И ако искате, уважаемо Събрание, нашата народна милиция да стане наша, на всички ни, да не бъде на властта, а да бъде милиция на българския народ, която да бди за нмота, за живота, за честта и за здравето на тоя народ, ние трябва да имаме пред вид, че това е един институт, който се създава постепенно и се учредява постепенно с курсове. Има ли нужда да отговарям, че на първо време когато бяха хванати случайни хора и бяха впрегнати в изпълнението на милиционерската служба, грешките, които станаха тук и там, са неминуеми във връзка с хората, на които беше възложена тая служба? Но вие виждате това, което става от 1944 и 1945 г. насам. Наблюдавайте го, изучавайте го, сравнявайте статистиките и ще видите, че от ден на ден се формира в България единствено един нов тип български милиционер, такъв, какъвто виждах аз в черпена социалистическа Виена, един милиционер, на когото всички граждани дават съдействие, когато стане известно някога участие един милиционер, който е единствено един милиционер.

(Възражения от опозицията) Всички онези страсти, които се проявяват в нашата страна, са също така свидетелство за нашата култура, за нашия бит от едната и от другата страна. И ако искате още искрено да дадем съдействие за оздравяването на нашата обществено-ност, това, което правите, е абсолютно негодно да промени положението. То само може да влоши положението на нашата страна.

За ония, които искат обективно да преценяват новата конституция, ще кажа следното. В подробности по нея ще говори моят другар Павел Цолов. Аз ще кажа само няколко думи. Искам да се спра на едно нещо, за да ликвидирам с всички възражения, които се правят от една или друга страна. (Възражения от опозицията)

У мене се намира една книжка, написана от Фердинанд Ласал, основател на германската социална демокрация, под заглавие „Същността на конституцията“. В тази книжка един марксист и диалектик, последовател на научния социализъм, философ, е написал само няколко реда. Аз ще ви ги процитирам и ще направя сравнение с проекта на нашата нова конституция, за да видите, че, макар тази книжка да е писана преди повече от 50 години, в нея се изтъкват същите фактически обстоятелства, при които се ражда и нашата нова конституция.

Д-р Георги Петков (сЛ): Ласал не беше далеч от Хегеля.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Уважаемо Събрание! Ласал държи сказка, която е отпечатана в тази книжка, пред публика от сведущи и не-сведущи хора, и на един много популярен език, с много интересни примери, прави своите изводи досежно ония основни положения, които лягат в текста на конституцията, на която и да било държава по света. И като си поставя въпроса: що е конституция, в какво се състои същността на конституцията, казва: „Ние още не знаем това и трябва с общи сили да намерим отговора. За да го намерим, ние ще прибегнем до един метод, към който трябва да прибавяме винаги, когато искаме да си съставим ясно понятие за един предмет. Този метод е много прост, г-да. Той се състои в това, че ние сравняваме нещото, чието понятие търсим, с друго еднородно нему нещо и се мъчим по-ясно и по-рязко да разберем разликата между тях, въпреки тяхната еднородност.

Очевидно е, че по същината си конституцията и законът са еднородни. Конституцията трябва да има силата на закон; т. е., да бъде също закон, но тя трябва да бъде не само закон, а нещо повече от закон. Следователно, има и разлика. Стотни факти ни доказват, че разлика действително има, че конституцията трябва да бъде не просто закон, а нещо повече от закон.

Всички тия факти показват, че, според общото чувство на народите, конституцията трябва да бъде нещо още по-свето, крепко и неизменно от обикновения закон.“

И прибавя до един много интересен пример. „Представете си — казва той на своите слушатели — че в Германия е станал един граждански пожар и че в него са изгорели всички писани закони. Търсят, търсят, но в цялата германска държава не може да се намери нито един екземпляр от конституцията или от някой закон. И се поставя въпросът: трябва да се създаде ново законодателство, но какво ще бъде то при наличността на фактическите стопански отношения в Германия и развитието, до което тя е стигнала? И продължава: „Да предположим, че вие бихте казали: „Законите пропаднаха, ще направим нови и няма вече да дадем на монархията онова положение, което тя заемаше досега, даже няма да й дадем никакво положение“. Тогава кралят чисто и просто би ви отговорил: „Законите пропаднаха, но какво от това? Фактически на мене се покорява армията, отива дете и заповядвам; фактически комендантите на арсеналите и на казармите ще дадат по моя заповед топове, и артилерията ще излезе с тях на улиците. Оприн на тая фактическа сила, аз не искам да ми създавате по-друго положение от онова, което сам желая.“

Значи, касае се въпросът до фактическото съотношение на производителните и политическите сили в една страна, на което трябва да рефлектира конституцията в тази или онази държава.

Д-р Георги Петков (сЛ): Това кажете на тия г-да там (Сочи мнозинството) да го разберат! Конституцията трябва да отговаря на фактическите и историческите моменти.

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни)

Ефрем Митев (с): Вие си спомняте, уважаемо Събрание, какво беше положението у нас. Българският народ излъчва от своята среда най-здравите, проверени от специална наборна комисия, народни синове, които отиват в армията. Българският народ дава данъци, с тия данъци, с бюджетите на държавата се купуват пушки, топове, картечници, и тази материална сила, която се излъчва от народа, се поставя в разположение и под командата на един човек — монарха, който в някои случаи я противопоставя на народа. Ако това положение е могло да бъде търпиво по-рано от българския народ, когато съзнанието на хората е било по-слабо, след световните събития, въвн от нас и след тези факти от нашата близка история, той не желее да го търпи. И аз мога да ви кажа, че даже тези български граждани, които са гласували за господата от опозицията, по този принципен въпрос мислят еднакво с нас. Те не желаят, армията в България да бъде един институт, употребяван от който и да е насилник или диктатор против волята на народа.

Второ нещо. Ние имаме един институт — аз ще говоря само за първата и втората глава от проекто-конституцията — наречен Велико народно събрание. Често се поставя въпросът: защо Великото народно събрание се изхвърля от новата конституция като институт? Аз ще ви прочета едни сведения, които съм извлякъл от нашата парламентарна история, за работата, която са извършили петте Велики народни събрания. Тия сведения са много интересни и аз ви моля, г-да, да ги запомните.

Първото Велико народно събрание — учредителното — е било свикано на 16 април 1879 г. в Търново, за избирането на княз и за гласуване на конституцията. Все пак то е работило известно число дни.

Второто Велико народно събрание е било свикано на 1 юли 1881 г. в Свищов, за даване пълномощия на княз Батемберг и е траяло само един ден. Значи, правят се избори, избират се двойно повече народни представители, свикват се те на заседание, за да дадат пълномощия на княз Батемберг — които впоследствие бяха отменени — заседават един ден и се разпускат. Виждате един институт, който по харчене на пари, по правене на избори, по свикване представлява една тежка машина, без да дава никакъв резултат.

Третото Велико народно събрание е било свикано на 15 октомври 1886 г. в Търново, за да избере нов княз на мястото на детронирания Батемберг. Но понеже още не е бил намерен нов княз, ...

Петър Анастасов (сЛ): Никой не те слуша!

Ефрем Митев (с): Няма значение. — ... то заседава един ден, сменява един от регентите и се разпуска, докато се намери кандидат за княз, до 1 ноември 1886 г., за да избере посочения от комисията, която ходи във Виена, нов княз Фердинанд. Значи, и третото Велико народно събрание е заседавало един ден.

Четвъртото Велико народно събрание е било свикано на 1 май 1893 г. в Търново, с дневен ред: българският княз и престолонаследникът да носят титлата „царско височество“; първият престолонаследник да може да изповядва религията на родителите си; ...

Стоян Кърлов (зНП): Не е само това. Има още точки.

Ефрем Митев (с): ... князът да има право да раздава ордени; министерствата, вместо 6, да бъдат 8; един народен представител да се избира не от 10.000 души, а от 20.000 души и мандатът му да бъде 5 години. Виждате, колко са тия въпроси и какво представляват, за да движат един апарат като Великото народно събрание!

Петото Велико народно събрание е било свикано, както е известно, на 9 юни 1911 г. в гр. Търново, с дневен ред: изменение на чл. 17 от конституцията, който, тъй да се каже, беше причината за всички национални катастрофи на България; увеличение министертвата от 8 на 10; намаляване мандата на народните представители на 4 години и някои въпроси по престолонаследнието.

Сегашното е шесто Велико народно събрание. Не само конституционната комисия сега, но и специалистите, и всички граждани, които що-годе искат да се занимават с бъдещото устройство на нашата държава, преценяват и казват: какъв смисъл има да се създаде един институт, Велико народно събрание, когато при днешната развита общественост всеки въпрос се поставя и се разисква, първо, по партийна линия, второ, по линията на Отечествения фронт, трето, в професионалните организации, четвърто, в културните организации, пето, в спортните организации и редица други национални, родолюбиви и пр. и пр. организации и по тоя начин не остава неизчерпан нито един въпрос?

Значи, нито ще бъде изненадано българското общество, нито ще се даде власт на едно Народно събрание, което ще представлява меньшинството, та народът да не усеща какво се върши горе и да се направят известни пропуски. При новата общественост, при тази преса и радио, при всички тези технически приспособления, Великото народно събрание се явява за сегашно време един тежък апарат, един скъп и излишен институт. Народното събрание ще бъде единственото, което ще разрешава всички проблеми. В негови ръце се концентрира цялата власт. Никаква опасност няма обаче в това, че се концентрират всички източници на властта в Народното събрание. Има ли опасност това Народно събрание да се превърне в нещо, което да бъде в противоречие с желанието на народните маси да лойде такъв момент на Народното събрание, ние тук, или бъдещите народни представители, да се обособят в една група, която, централизирайки се горе, с влиянието което има, да налага неща противни на онова, което народът в низните желее? Такава опасност няма тя е изключена абсолютно.

Идвам до чл. 4 от проекта на новата конституция, за така наречения императивен мандат. Срещу него се прави възражение и се казва, че той е посегателство върху свободата на съвестта на народния представител и че последният не ще може в Народното събрание свободно да изказва това, което мисли. Тези господа, които се обявяват противници на този мандат, казват, че намерето, когато е имало еснафски и цехови организации, последните са изпращали депутати, които е трябвало да мислят само за своята организация. Тогава, действително, императивният мандат е бил една опасност. Но сега, когато по конституцията мандатът на народните представители се разпростира за цялата страна, такава опасност няма. Народният представител е контролиран, първо, от своята партийна организация. Виждате, че няма никъде в света система, която да позволява на народния представител да представлява лично себе си, да не е свързан с никаква идеология. Всеки народен представител е свързан с една политическа партия. Тя има програма, та тя има устав и програмата на партията личностите, законното та като личности са ценни в даден район, но ги преценява дотогава,

колкуто са способни със своите физически и духовни качества да провеждат идеологията, която тяхната партия изповядва. Нашият народ не е назаднал. По-рано ви казах, че е погрешно да се смята, като се изхожда от отделните прояви тук-таме, че българският народ има една черта на раздор. Аз трябва да ви кажа, че българският народ и в балканската война, и в европейската война, и във всички войни е бил един съзнателен участник. На мен са ми казвали участници в балканската война, че прости селяни, чичовци, са поставили въпрос на своя ротен командир: „Г-н капитан! Оттук ни изтеглят, къде отиваме?“ — нещо което синееките фриари на Хитлер не правеха. Макар че имаха по-голяма култура, те не поставяха този въпрос. Ако те бяха го поставили, ако се отнасяха критически към всички явления, ако мислеха и разсъждаваха, щяха да се избегнат много неща. Нашият народ не се подчинява слепо. Той възразява, той пита и често пъти даже когато греша, става причина да се уяснят някои неща. (Възразения от опозицията) Няма никаква опасност при този императивен мандат, но смисъла на чл. 4. Избранниците на народа, значи народните представители, областните съветници, околийските съветници, общинските съветници трябва да знаят, че те могат да бъдат отзовани преди срока, за който са избрани, че те са длъжни да отговарят пред своите избиратели. Това е едно принципино положение, уважаемо Събрание, и ние въз основа на него ще имаме случай да се занимаем с един специален закон, който ще урежда въпроса, как се отзовават народните представители. Такива случаи едва ли ще има, защото такова положение имаше и в 26. обикновено Народно събрание, но няма отзован нито един народен представител. Може някъде да са искали, може някъде, в тази или онази околия, да са поведигали глас за това, но тези, които ръководеха 26. обикновено Народно събрание, търсеха дълбоки основания за това, които да се споделят от целокупния народ.

Имаме един такъв пример в нашата парламентарна история. На един народен представител, изпратен навремето преди 30—40 години от Берковска околия, избирателите му поръчват: ти ще идеш в Народното събрание и ще искаш, тая реформа — да ни се позволи да носим нешапени цървули, а шабените, да се забранят; ще искаш да се премахнат шабените цървули! Народният представител — може би културата му е била такава — помислил, че с това се изчерпва цялата негова дейност. Дошъл в тая сграда той и отворил нагоре се обаждал: „Да се премахнат шабените цървули!“ Никой не го чува. Връща се при своите избиратели и им казва: „През всичкото време виках, да се премахнат шабените цървули, но не ме чува.“

Ние нямаме народни представители, които да бъдат командувани. Ще ви кажа случай от 26. обикновено Народно събрание и от сегашното Велико народно събрание. Явява се делегация, която иска нещо да се прокара. Народният представител казва: ние искате да се явим при един министър и да искаме нещо; това е днес абсолютно невъзможно; не може държавата да се отклони от общия свой стремеж, който е планиран, според който се предпочитат известни обекти по важност, по тяхната стопанска ценност и пр. и пр. Не може нашият населен пункт да го издигнете над всички и да кажете: ние искаме да се построи това и това. Такаъв провинциален локален, местен, народният представител, ако е истински народен представител, ще го парира, ще се обяви против такава делегация, ще се бори срещу нея, защото тя не разбира духа на новата държава. Това не значи, че този народен представител ще бъде отзован. Ще койде да се преценява въпросът от повече народни представители. В някой пункт, в някое село може да искат да им се построи електрическа железница — може да искат, може за тях това да е най-важното — но държавата ще прецени и с оглед на големите интереси ще каже, дали това може да стане или не.

Мисълта ми е, че не е стеснен с нищо в своята дейност народният представител, когато съществува той чл. 4. Напротив, уважаеми народни представители в Народното събрание извършват престъпният на народния представител. Нито в 26. обикновено Народно събрание, нито във Великото народно събрание има народни представители, които да са се превърнали на „търчи-лъжи“, на комисионери, на посредници, които вършат разни сделки, не се явяват на работа и пр. Напротив вижда се и се наблюдава от 26 обикновено Народно събрание друго — хората казват: „с удоволствие, просто, се откачихме от тази тежка задача.“

Истинският народен представител е винаги при народа, винаги подготвен по всеки въпрос, всеки път готов да даде упътване на своите избиратели. Това е новият тип народен представител, който се създава. Няма абсолютно никаква опасност. (Възразения от опозицията) Напротив, като се обявяват против това начало, вие ще убие в българския народ това хубаво настроение, което се създава — да не мисли за своите министри и за своите депутати, както по-рано е мислил. По-рано казваха: „Тоя министър обещава това и това; този народен представител също обещава.“ Обещанието сега, като поимамка, е изхвърлено от политическите речни, то не съществува. Българският народ се убеждава от новия тип народни представители, че ако той иска нещо, ако той се стреми към нещо. Ще направя това нещо, а самият народ ще прави това, което той не е народният представител, не е този или онзи министър, който пожелае.

Вие виждате: всички реформи, и стопанският план, и всички строежи на ж. п. линии са тясно свързани със възможностите на народа. Искате линия. Добре държавата ще ви даде 55% от средствата, а останалите 45% ще дадете вие. Те искат, искат, да като видят, че е малко тежко казват: „Ще отложим за идната година; това ще стане, когато налячните сили позволяват това нещо.“

Петър Божинов (ЗНП): Кой ще отзоре тия народни представители, които не са избрани, а са назначени в Парламента? Тези, които ще са получили народното доверие, да видим кой ще ги отзове!

Никола Петков (ЗНП): Които имат например само 622 гласа!

Ефрем Митев (с): Уважаеми народни представители и народни представители! Новата конституция в няколко пункта отбелязва нещо, което търновската конституция въобще не познава. Аз ви моля да вземете търновската конституция и да направите едно сравнително изследване. Вие ще констатирайте следното нещо. От 169 члена, колкото тя има, 71 члена от нея се занимават с прерогативите на царската власт и на нейното престолонаследие. Само 98 члена говорят за другите неща.

Но което е още по-интересно, има друго нещо, което няма да го намерите в търновската конституция. Може би, както ви казах в началото — и това е възможно — тогавашните вестия са били такива, че са изискали само формални и словесни излияния. Никъде в търновската конституция не се говори нищо за човешкия труд, никъде не се споменава за социално законодателство, за някаква грижа на тия, които са безработни. Абсолютно никъде! До-бре, в новата конституция специално по този въпрос са дадени два члена — чл. 6 и чл. 63. В главата „Обществено стопанско устройство“, в чл. 6, е казано, че трудът става основен и господстващ фактор в страната, а в чл. 63 трудът е въведен като едно право и като задължение.

Значи, гражданите имат право на труд — едно понятие, което е ново, едно понятие, което иде като резултат на Международната организация на труда, в която членуват напредналите страни, в които напредналото и развито в своите политически набег работничество, пролетариатът, е извоювал това право. По силата на това, че България членуваше в Международната организация на труда при бившето Обществено на народите, ние сме били длъжни да прилагаме всички международни трудови конвенции чрез нашето законодателство. Често пъти се е случвало, уважаемо Събрание, че самите работници и работници в нашата страна, поради своето невежество — за което не са виновни те, а вината е в цялата обществено-възпитателна система в нашата страна — не са разбирали известни придобивки в трудовото законодателство, тъй както те са идвали оттам. Но вие виждате, че най-напред неразбрана и невъзприета нуждата от заплата на човешкия труд, постепенно-постепенно тия придобивки в областта на защитата на човешкия труд се осъзнават от работниците, те ги обмислят в своите професионални организации и постепенно-постепенно ги възприемат. У нас вече всички международни трудови конвенции по всички отрасли са възприети и се прилагат най-добре. Нещо повече, на Българския полюстров България стои на челно място по своите придобивки в защитата на човешкия труд. Но тук има нещо интересно. В четвъртата алинея на чл. 63 се възвежда трудът като дълг и като въпрос на чест за всеки работоспособен гражданин. Не се казва само това, че който не работи, не трябва да яде, но в конституцията се туря един текст, с който се издига трудът като въпрос на чест.

Туй нещо, уважаемо Събрание, ще даде своето отражение в бъдещото законодателство, което ще бъде приложено към тая конституция. Вие ще видите, че — то не може да се получи за една, за две години — след 5—10 години ще се създаде специално възпитание, разбирание и морал, които ще променят коренно хората и ще бъде срамно да има в обществото хора, които да не се трудят.

И наистина в миналото беше провокация това да има хора, които не се трудят, хора, които не работят нищо, които не полагат никакъв труд, за да живеят, но които бяха облечени най-добре, живееха най-добре, хранеха се най-добре. Всички тия, които се трудеха, се отнасяха с омраза и често пъти имаха чувство на мст към хората от градовете. Селяните намразиха гражданите. Така беше в миналото, защото гражданите, хората с черните дрехи, с възжката и яката, за непросветения селянин бяха хора, които не работят. По-късно се направил разлика. Видя се, разбра се, че в града има хора на интелектуалния труд, че има занаятчи, че има всевъзможни пролетарии, които също живеят в града, но които също са в мизерия. И се изработи този възглед, да не се прави тая съществена разлика между трудещите се в града и в селото, защото това са все хора, които се трудят.

Миналата година се създаде закон против безделниците, преди да има проект за конституция. Тогава се нададе един вой, че този закон ще се използва срещу политическите противници на Оте-чествения фронт.

Един от опозицията: Как се изпълни?

Ефрем Митев (с): Ето, мина 1 май. Направете подробно изуча-ване — и това проучване може да стане, то ще стане, ще се направи подробно проучване — и вие ще видите, че това е така. Аз мога да ви говоря за нашата околия какви хора имаме, какви лица имаме. Имаме, разбира се, и някои опозиционери, но това няма никакво значение. Самите опозиционери ще се откажат от такъв човек, когато видят неговия живот. Например имаме случаи, които трояк общественния морал. Има някъде хора, които ктто не работят в стопанството, което имат, използват чуждия труд или труда на членовете от своето семейство и живеят един разгулен живот, който преди всичко трояк най-близките им хора. Идва майката на един такъв човек, който е въдворен някъде в трудово общежитие, и казва: „Синко, Господ да ви даява здраве, че ме отървахте от него.“

Идва един баща в София, който има синове — не искам да кажа от кой град е — който казва: „След като 30—40 години съм купувал вълна и съм търчал по българските села да търгувам и сам съм си създам едно богатство и една двуетажна къща, моите тинма синове, които завършиха средно образование, които отидоха в стран-ство и се върнаха без никакво висше образование, идат сега в къ-щата ми, тормозят мене, моята съпруга, моето семейство и ми каз-ват: „Защо не си направил баня в къщата, защо не си направил та-“

кова и такова нещо? Тия синове тероризират своите родители. Баштата казва: „Няма начин как да се справя.“ Вобщо това става в една късна обстановка. Създаде се законът за преследване на безделниците. Тогава всички синове му казват: „Татко, моля, зачисли ни в твоето предприятие и ни дай работнически книжки, да бъдем твои работници.“ И ако те симулативно се зачислят като работници, без да работят, ще отговаря баштата. Баштата знае това нещо, а и синовете му, и затова и тримата са задрънели ръце и работят в неговото предприятие — едно бояджийско предприятие — измърсват си ръцете, извършват черен труд, с който си изкарват хляба.

В София ми се оплака един съдържател на известно заведение — да не му казва името — и ми каза: „Какво правите? Ние сме загубени и без да ни затварят кърчмите. Някогашните ниши клиенти ги нямаме.“

Ето ви възпитателното въздействие на закона против безделниците. Безделници няма, защото ги преследваме. Няма защо да се казва, че гоним опозиционерите. И опозиционер да е, и отечествено-фронтовец да е, шом като е бездельник, трябва да разбере, че няма въздух за него в България. Той трябва да се залози за труд. Тогава ще видите как семейният морал ще се възроди и ще изчезне упадъкът в морала, за който често пъти тук говорим и се възмущаваме от неблагодарността на някои деца на някои синове и дъщери, които се отнасят зле към родителите си. След като те разберат, че има един контрол над тях, у тях ще настъпне една сериозна промяна, ще стане промяна в нашия морал, една сериозна промяна из основи, и ние няма да наблюдаваме ония примери, каквито имаме: баща и майка нападени от своята челяд, оставени без никаква грижа, без никаква милост.

Аз отивам към чл. 64, в който е казано, че гражданинът има право на почивка.

След като задължават всекиго да се труди — не е важно дали той е на държавна служба, дали е в държавно-стопанския сектор, или е в кооперативно или частно стопанство — шом като всички по силата на тази конституция ще се трудят, ще трябва да се даде и право на почивка на тия хора, които в своя усилен труд изхабяват своите сили и падат в немош. Какво се наблюдаваше, уважаемо събрание? Ами че тия факти трябва да се кажат, за да ги чуе нашето общество. Преди нашите курорти, нашите почивни станции, нашите климатически места, където можеше да се закрепят евентуално застрашените бели дробове, където можеше да си почине уморен човек, не бяха посещавани от хора уморени от борбата в живота, от трудешите се хора, а бяха посещавани предимно от хора, които бяха уморени от безделие. (Ръкоплескания от мнозинството) Само за това, че тия хора имаха пари в себе си, те бяха окупирали всички курортни места, и вместо да си поправят здравето, те, както се изразява един лекар, от безделието се разболяваха, защото не работеха и не ставаше правилно обмяната на веществата у тях. Те се разболяваха от безделие и, като отиваха в тия курорти, пак поради безделието, им се увеличаваха болестите.

С този закон искаме да спасим здравето на тия безделници и да ги вкараме в правия път, да станат те отново здрави, годни и полезни за нашето общество. (Ръкоплескания от мнозинството)

В чл. 65, алинея първа, се говори за правото на пенсия на гражданите. Всеки е длъжен според силите си да работи докато може. Ние ще се занимаем по-късно с друг един въпрос във връзка с пенсията, но нека да кажа това, което се чува долу в низините на народа за пенсионерите. А ние трябва да бъдем отзвук на народните разбирания. Отиде човек в селото и вижда пред кафенето насядали 10—20 души да играят цял ден табла и карти. Кои са те, кой храни тия хора? И като проверим, оказва се, че това са пенсионери.

Добри Терпешев (к): 40-годишни хора!

Ефрем Митев (с): Ние, в съгласие с новия дух на времето и с новата конституция, ще дадем пенсия на всички граждани в тая страна на старини, но те ще имат пенсия само тогава, когато са изхвърлени от фронта на труда. Докато имат сили, енергия и ум, всички трябва да бъдат на фронта на труда.

Един от опозицията: Вие им давате като на Настратин-ходжовото млягаре талаш, вместо трева.

Ефрем Митев (с): По тоя начин тоя труд, тая енергия, която е необходима за устройване на Народната република, ще се концентрира, ще се събере от всякъде.

Някои похваляват отличната идея на бригадирското движение. Други обаче не могат да разберат дълбокия му смисъл, новото, което се създава, онова, за което проф. Златаров казва: иде ново, ново нещо, различно от това, което е било досега.

Ето, призовават се 50.000 бригадири, а идват 80.000 души. Идватата година ще станат 100.000. Увеличава се армията на младежта, която разбира, че трябва беззаветно и безплатно да вложки известен труд днес в основата на републиката, защото схваща, че тая република ще бъде за народа, че тая слънчева република ще бъде за нейния живот в утрешните дни, а не за тия, които си отиват.

Вие виждате, че бригадирското движение се засилва. Ще се види колко са работили през 1946 г. и колко през 1947 г., ще се види колко надници са дадени и в края на годината ще се изчисли: толкова милиона шяха да се дадат за работници, ако им се плащаше.

Така в един период от 5—10 години България ще спести милиарди левове, които шяха да се добият чрез един заем за възстановяване. Ако България може със своите налични трудови сили да спести търсени от вън пари, тя ще може евентуално да потърси помощ и да получи такава за нещо, което няма в нея, и която помощ

може да послужи за онова, което българският народ не може да създаде нито с труда си, нито с пари. Тогава наистина ще имаме нещо самородно, ново, битово, и както казват нашите писатели, ще имаме това, което отговаря на нашите условия.

Вие виждате, уважаемо Събрание, вече новото. Отпуснаха се с закон пенсия и на жените-стопанки. Те не са внасяли 10—20 години вноски, за да сме длъжни да им ги връщаме в форма на пенсия, след като сме образували от парите им фонд. Те не са плащали вноски. Но създава се едно ново съзнание, че жените в селата трябва да имат пенсия и даването на пенсия ще се разшири. Ето, виждам едно заявление от частно-практикуващите акушерки в селата, които са дали 20—30 година от своя живот в служба на обществото, а сега на старини няма кой да им помогне. Утре ще се намерят и домакини, майки, които нямат професия, които ще изпадат в физическо изтощение и ще останат без средства. Но държавата ще им каже: в тая страна няма да има човек, зад когото, при старост, злополука и при невъзможност да полага повече труд, да не бъде държавата. Издига се едно ново съзнание — че зад отделния индивид стои организираното общество с всичките си ресурси.

Вие виждате, че се засилват и грижите за детето. Детето е продукт на семейството, но грижата за детето се поема от организираното общество. Често са недостатъчни грижите на бащата и на майката за детето, при всичкото им старание, даже когато то е при добра обстановка поставено, даже и когато те са материално добре. Често пъти има невежество, което пречи на майката да гледа добре децата си. Когато има обществени грижи, обществени интереси, детски домове, детски ясли, тогава ще бъде използван целият житейски опит за да се полагат всеотдайни грижи за детето, да се намалява детската смъртност, да се увеличават, както казва един наш писател, цветята в живота, да се намалява смъртността на тия цветя, да се запази животът им. Тая проблема е намерила отражение в нашата конституция.

Но ние имаме и закони, които са изпреварили новата конституция. В чл. 82 е казано, че данъчните задължения на гражданите се разпределят според тяхната стопанска мощ. Но преди да е казано това в конституцията, то е намерило приложение в живота чрез закона за данъка върху приходите и чрез закона за еднократния данък. Вече се създава една нова данъчна система, според която данъчното бреме ще падне върху плещите на онези, които са силни имушествено. Косвените данъци постепенно-постепенно ще изгубят значението, което са имали досега в нашата финансова система. Вие виждате, че от 1936 г. досега косвените данъци са намаляли с 12% и повече. Имам пред вид косвените данъци през 1946 г. Това показва, че вървим по пътя, посочен не само от програмата от 17 септември 1944 г., но и от основните положения в нашата нова конституция.

Уважаеми г-да народни представители и народни представители! Нека завърша, като кажа, че трябва да се издигнем и да разберем, че нашето ежедневие с всички грешни ходове, които съпътствуват неминуемо всеки отделен, индивидуален и обществен живот, ще мине и замине и ще остане това, което ще поставим като релси за нашето бъдещо развитие. Нека се отърсим от дребнавото, за да разберем проявите, които са на времето, на момента, на нравите, на морала и на нашия бит. Нека тия прояви да не ни спъват. Нека да погледнем напред 10—20 години и да видим какъде отива общественото ни развитие. И ако ние не можем да го видим в нашата страна, ако ние тук можем да сплеем, нека да проследим и да видим ходовете на близките и далечни страни. И тогава ще видим, че страни, като Нова Зеландия, които мислим, че е наизадала страна, че Австралия и други страни, които мислим, че са назад, са много по-напред от нас във всяко отношение и че отдавна имат тия житейски придобивки, които придвижват живота напред.

Ако направим това искрено и почтено, ако видим и грозното и хубавото в българския народ, ако разберем онова, което е станало след 9 септември 1944 г. — и стопанските прояви, и културните прояви, и политическите, и всичките прояви, отрицателни и положителни — ние ще се убедим, че българският народ се събужда, че става нещо ново в него, че се мобилизират всичките му сили, че се увелича в политическия живот и другата половина — жените, че има един младенчески устрем, че има едно трудово съревнование, че има едно желание действително да се овладят природните сили, за да се впрегнат в полза на човешкия живот; и че ако искаме утрешния ден да бъде красив за всички, това ще стане само с общи усилия! Един ще го направляват, ще дават команда да се върви напред, а други, които ще стоят от ляво или дясно, ще виждат грешките, които ние можем да не ги видим в даден момент, и честно, почтено, като добри синове на това българско племе, ще казват: „Ей, другари, вие грешите, ето, колелото ви има една счулена спица, спрете колата, извадете тази спица и поправете колелото“, а не да се изпречват отпред и да искат да кривне колата от правия път, по който се движи, та да отиде в пропастта. Това няма да бъде синовно отношение. И ако свикнем, другари, да правим така ние, от всички лагери, с различни разбирания, бъдете уверени, че утрешният ден ще бъде друг, и ние, като съвременници на един исторически ход в нашето обществено развитие, ще изпълним достойно дълга си и няма да се срамуваме от нашите бъдещи поколения.

Заявявам ви от името на Работническата социалдемократическа партия, че нашата парламентарна група ще гласува с нескрито удоволствие на първо четене новата конституция, схващайки, че по този начин изпълнява най-добре своя обществен дълг. (Ръкоплескания от мнозинството)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни) Давам 15 минути отдиш.

(След отбиха)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни) Заседанието продължава.

Председателството предлага да минем към точка трета от дневния ред:

Полагане клетва от някои народни представители.

Които г-да народни представители са съгласни с това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Следва да положат клетва следните г-да народни представители:

1. Анастасия Василева Вълкова
2. Благой Николов Панайотов
3. Георги Великов Данков
4. Георги Колев Илиев
5. Георги Марков Дамянов
6. Димитър Ненов Ганчев
7. Йорданка Славова Долапчиева
8. Къню Георгиев Вълков
9. Д-р Петър Антонов Дертлиев
10. Петър Русев Пенчев
11. Спас Николов Христов
12. Титко Николов Черноколев
13. Пано Ст. Иванов Милошев
14. Васил Горанов Петков
15. Шакир Махмудов Пашов

Моля тия г-да народни представители, имената на които прочетох, да излязат напред, за да положат клетва.

(Извиканите народни представители да положат клетва излизат напред, а всички останали народни представители, бюрото и министрите стават прави. Председателстващият Петър Каменов прочита, а народните представители Анастасия Василева Вълкова, Благой Николов Панайотов, Георги Великов Данков, Георги Колев Илиев, Георги Марков Дамянов, Димитър Ненов Ганчев, Йорданка Славова Долапчиева, Къню Георгиев Вълков, д-р Петър Антонов Дертлиев, Петър Русев Пенчев, Спас Николов Христов, Титко Николов Черноколев, Пано Ст. Иванов Милошев, Васил Горанов Петков и Шакир Махмудов Пашов повтарят след него следната клетва:

„Къща се в името на народа и на Народната република България, че ще им служи предано и всеотдайно, че в своята дейност като народен представител ще имам пред очи само общонародните и държавни интереси и ще положя всички усилия за защита свободата и независимостта на родината.

Заклех се!“

Минаваме към точка втора от дневния ред:

Избор на един подпредседател на Великото народно събрание.

Поради това, че подпредседателят Димитър Ганев е преминал на друга служба — пълномощен министър в Букурещ — ще трябва на негово място да бъде избран друг втори подпредседател.

Председателството предлага за проверители, които да произведат избори за втори подпредседател, народните представители Иван Поддимитров и Нисим Исаков.

Които г-да народни представители приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Моля преброятелите да заемат местата си. Г-н секретарят Тодор Тихолов да извиква по списъка народните представители, за да гласуват.

(Секретарят Тодор Тихолов извиква по списък народните представители, които се явяват при проверителите и пускат бюлетината си в урната)

- Д-р Александър Георгиев Бонкин
- Александър Георгиев Найденов (Отсъства)
- Александър Димитров Петров
- Александър Миленов Иванов
- Александър Хараламбиев Ковачев
- Александър Христов Оббов
- Александър Гогов Бонев
- Али Бекиров Чепчиев
- Ана Стоянова Милчева
- Ана Стоянова Розенберг
- Анастас Николов Ангелов
- Анастас Атанасов Циганчев (Отсъства)
- Анастас Петров Мирчев
- Анастасия Атанасов Каварджикова
- Анастасия Василева Вълкова
- Ангел Георгиев Държански
- Ангел Георгиев Тишевишки
- Ангел Димитров Бъчваров (Отсъства)
- Ангел Иванов Коев
- Ангел п. Илиев Ангелов (Отсъства)
- Ангел Петров Крайчев
- Ангел Стоев Бълев
- Андрей Михайлов Андреев (Отсъства)
- Андрей Пенев Денев
- Антон Танев Югов
- Асен Александров Бозаджиев
- Асен Атанасов Попов
- Асен Павлов Баев (Отсъства)
- Асен Александров Стамболийски (Отсъства)
- Асен Тодоров Чапкънов
- Асен Тончев Пянтков (Отсъства)
- Асен Христов Николов
- Атанас Атанасов Николов
- Атанас Димитров Добревски (Отсъства)

- Атанас Драгичев Атанасов
- Атанас Иванов Лерински
- Атанас Колев Биволарски
- Атанас Кънчев Минков
- Атанаска Емануилова Георгиева
- х. Атанас Попов Панайотов (Отсъства)
- Ахмед Хюсеинов Якубов (Отсъства)
- Билал Мурадов Дурмазов (Отсъства)
- Благой Николов Панайотов
- Борис Пенчев Митев
- Борис Ангелов Костов
- Д-р Борис Владимиров Ненов
- Борис Георгиев Бонев
- Борис Илиев Чанджиев
- Борис Костадинов Бумбаров (Отсъства)
- Борис Маринов Атанасов
- Борис Николов Стоев
- Борис Стефанов х. Матеев
- Борис Тасков Томов
- Борис Тачев Анчев
- Бочо Илиев Бочев
- Васил Василев Диков
- Васил Горанов Петков
- Васил Димитров Павурджиев
- Васил Иванов Василев
- Васил Иванов Мавриков
- Васил Петков Василев
- Д-р Васил Петков Ханджиев
- Васил Петров Коларов (Отсъства)
- Васил Ташев Караджов
- Васил Христов Ацев
- Васил Христов Милушев
- Венера Стоянова Клиничарова
- Веселин Димитров Герев
- Веселин Михайлов Дашин (Отсъства)
- Вида Димитрова Василева
- Витан Цветанов Андреев
- Витко Иванов Цветков (Отсъства)
- Вичо Атанасов Начев
- Владимир Димчев Христов
- Владимир Лазаров Арнаудов
- Владимир Томов Потомов (Отсъства)
- Власи Власев Власковски (Отсъства)
- Вълко Велев Червенков
- Вълко Цанков Ненков (Отсъства)
- Д-р Вера Димитрова Златарева
- Вера Димитрова Калишка
- Вера Костова Македонска
- Вера Начева Любканова (Отсъства)
- Гани Радев Костов
- Ганчо Милев Ганчев
- Ганю Златинов Ванчев
- Генчо Райков Генов
- Георги Александров Божков
- Д-р Георги Атанасов х. Генов
- Георги Атанасов Хълчев
- Георги Василев Божилов
- Георги Великов Данков
- Георги Връбчев Георгиев
- Георги Григоров Димитров
- Георги Дамянов Първанов (Отсъства)
- Георги Драгичев Тодоров
- Георги Желев Генов
- Георги Йорданов Илчев
- Георги Колев Илиев
- Георги Колев Петков
- Георги Костадинов Костов (Отсъства)
- Георги Кръстев Динев
- Георги Марков Дамянов
- Георги Миндев Хайдутков
- Георги Михайлов Георгиев
- Георги Михайлов Димитров (Народните представители от мнозинството стават прави и продължително ръкоплескат)
- Георги Михайлов Добрев
- Д-р Георги Петков Георгиев
- Д-р Георги Славчев Георгиев (Отсъства)
- Георги Стойчев Згряпарев
- Георги Тодоров Малинов
- Георги Трийков Гировски
- Георги Христов Босолов
- Георги Христов Даскалов
- Георги Христов Поппазанов (Отсъства)
- Георги Цанков Веселинов
- Георги Чанков Иванов
- Горан Ангелов Костадинов
- Господин Гочев Димов
- Господин Димов Господин
- Господин Пеев Милков
- Гочо Грозев Митев
- Гочо Нейков Терзиев (Отсъства)
- Груди Атанасов Димитров (Отсъства)
- Грую Христов Папукчиев (Отсъства)
- Дамян п. Христов Попов
- Данчо Кънев Димитров (Отсъства)
- Дара Христова Михайлова
- Деню Николов Попов
- Димитър Бузов Димитров

Димитър Ганев Върбанов (Отсъствува)
 Димитър Георгиев Запрянов
 Димитър Димов Димитров (Отсъствува)
 Димитър Иванов Захариев
 Димитър Иванов Райков
 Д-р Димитър Иванов Хаджизев
 Димитър Йорданов Чорбаджиев (Отсъствува)
 Димитър Константинов Греков
 Димитър Манолов Нейков (Отсъствува)
 Димитър Милков Димитров
 Димитър Михайлов Паунов
 Димитър Ненов Ганчев
 Димитър Николов Котев
 Димитър Николов Памуков (Отсъствува)
 Димитър Панайотов Иванов (Отсъствува)
 Димитър Стойменов Стойчков
 Димитър Стоянов Ангелов (Отсъствува)
 Димитър Трифонов Петров
 Димитър Цветков Пенев
 Димо Костадинов Атанасов
 Димо Тотев Касасов (Отсъствува)
 Д-р Диню Иванов Гочев
 Динчо Хубенов Ферелиев
 Диню Тодоров Станчев
 Динчо Тодоров Стоянов
 Добри Колев Терпешев (Отсъствува)
 Добри Стоянов Бодуров (Отсъствува)
 Дойчо Илиев Чолаков
 Доню Минчев Сербезов
 Дончо Досев Дончев
 Дочо Петров Шипков
 Драган Петров Стояничов
 Евалюти Алексов Величков
 Екатерина Стефанова Аврамова
 Елена Генчева Гавраилова
 Елена Илиева Костадинова
 Елисавета п. Ант. п. Александрова (Отсъствува)
 Емил Антонов Ангелов
 Емилия Атанасова Живкова
 Енчо Стайков Стайков (Отсъствува)
 Ефрем Митев Джоанов
 Жейка Генчева Хардалова (Отсъствува)
 Желю Иванов Тончев (Отсъствува)
 Желязко Стефанов Петров
 Живко Митов Живков
 Запрян Костадинов Джонтов
 Запрян Ташев Запрянов
 Захарий Христов Захариев (Отсъствува)
 Здравко Стефанов Митовски (Отсъствува)
 Иван Антонов Текемски (Отсъствува)
 Иван Андреев Петков
 Иван Василев Митов
 Иван Георгиев Копринков
 Иван Гергов Николов (Отсъствува)
 Иван Димитров Станков
 Иван п. Димитров п. Иванов
 Иван Евтимов Тренчев
 Иван Златев Антонов
 Д-р Иван Иванов Пашов
 Иван Йорданов Попов
 Иван Костадинов Делев
 Иван Костов Чонос
 Иван Неделчев Дуков
 Иван Ников Готов (Отсъствува)
 Иван Николов Бешев (Отсъствува)
 Иван Николов Зурдов (Отсъствува)
 Иван Николов Масларов
 Иван Пенчев Генов
 Иван Петков Кинмеров
 Иван Рангелов Пешев (Отсъствува)
 Д-р Иван Стефанов х. Матеев
 Иван Стойков Маширев
 Иван Стоянов Наков
 Иван Христов Костов
 Иван Христов Тодоров
 Иван Христов Чукров
 Иван Цветанов Гинчев (Отсъствува)
 Д-р Игнат Емануилов Игов (Отсъствува)
 Израел Барух Майер
 Илия Атанасов Ставрев (Отсъствува)
 Илия Бонев Радков
 Илия Вълчев Маринов
 Илия Добрев Илиев
 Илия Николов Игнатов (Отсъствува)
 Илия Тодоров Бояджиев
 Исмаил Халил Сарходжов
 Йордан Александров Петков
 Йордан Георгиев Попов
 Д-р Йордан Дончев Чернев
 Йордан Иванов Катранджиев
 Йордан Йорданов Костов
 Йордан Методиев Ковачев
 Йордан Неделчев Чобанов
 Йордан Панайотов Иванов
 Йордан Русев Йорданов (Отсъствува)
 Йордан Стефанов Маргенов
 Йорданка Славова Долапчиева

Калю Мадев Калев
 Камен Горанов Червенияшки
 Камен Христов Генчев
 Калоян Георгиев Стоянов (Отсъствува)
 Кирил Василев Клисурски
 Д-р Кирил Георгиев Драмалиев
 Кирил Георгиев Лазаров
 Кирил Йосифов Попов (Отсъствува)
 Кирил Пешев Николов
 Кирил Христов Милев
 Д-р Константин Минков Мичев
 Константин Панчев Шопов
 Константин Русинев Динчев
 Коста Андреев Лулчев
 Коста Райнов Крачанов (Отсъствува)
 Коста Спасов Гицов
 Костадин Велев Денев
 Костадин Ганев Димов
 Костадин Лазаров Кожухаров
 Костадин Кръстев Диклиев
 Костадин Стефанов Горбанов
 Кочо Георгиев Бонев
 Крум Димитров Славов
 Крум Миланов Рангелов
 Крум Милушев Илиев
 Крум Павлов Кюляков (Отсъствува)
 Кръстан Лашов Раковски
 Кръстю Георгиев Стойчев (Отсъствува)
 Кръстю Димитров Недков
 Кръстю Желязков Добрев (Отсъствува)
 Кръстю Николов Кръстев
 Къню Георгиев Вълков
 Лалю Василев Ганчев
 Лалю Георгиев Ширков
 Любен Боянов Боянов (Отсъствува)
 Любен Владимиров Дамянов (Отсъствува)
 Любен Тодоров Гумеров (Отсъствува)
 Любомир Велчев Казаков
 Людмил Стоянов Златаров (Отсъствува)
 Магда Димитрова Тошкова
 Макра Генкова Гюлева
 Манасил Стоянов Вълков
 Мано Пейков Манов
 Манол Златков Ангелов
 Мара Митева Станева
 Марин Личев Тодоров
 Марин Стоянов Шиваров
 Марин Тинчев Маринов
 Марко Пенчев Попов
 Мата Янчева Тюркеджиева (Отсъствува)
 Милан Данев Димов
 Минчо Дойчев Минчев
 Д-р Минчо Нейчев Колев (Отсъствува)
 Минчо Панов Минчев
 Минчо Петров Драндаревски
 Митю Иванов Седев
 Михаил Карлев Дулев
 Михаил Нсков Динков
 Михаил Петров Попов
 Д-р Михаил Попов Геновски
 Михаил Ташков Михайлов
 Младен Иванов Биджов (Отсъствува)
 Младен Миков Големански (Отсъствува)
 Мустафа Хасанов Изетов
 Мустафа Юмеров Билялов (Отсъствува)
 Неделчо Пандов Костов
 Неделчо Янков Шарабов
 Недко Колев Ботев (Отсъствува)
 Недю Георгиев Жеков
 Недялка Петкова Душкова
 Недялко Атанасов Мочуров
 Недялко Пенков Переновски
 Д-р Ненчо Николзев Ненов
 Никола Алексиев Николов (Отсъствува)
 Никола Ангелов Разлоганов
 Никола Димитров Балканджиев
 Никола Димитров Петков
 Никола Евтимов Гавраилов
 Никола Колев Минчев
 Никола Маринов Ковачев
 Никола Павлов Дрънговски (Отсъствува)
 Никола Певтичев Георгиев
 Никола Пенчев Айлъков
 Никола Станев Николов
 Никола Тодоров Гьорговски
 Д-р Никола Христов Кръшков
 Никола Христов Палагачев
 Никола Янев Попов (Отсъствува)
 Николай Друмев Титков
 Ниню Николов Петков
 Нипко Стефанов Вияшки
 Нисим Азария Исаков
 Павел Попов Петков
 Пале Стоянов Иванов Милушев
 Панчо Жеков Панев
 Пекс Петров Таков
 Пело Иванов Пеловски
 Пенка Цветанова Цветанова

Пенчо Василев Маджаров
 Д-р Пенчо Стоянов Костурков
 Петко Андреев Стоенчев
 Петко Благов Реджиков
 Петко Георгиев Кунин (Отсъствува)
 Петко Деков Нинов
 Петко Димитров Петков
 Петко Иванов Търпанов
 Петко Иланов Франгов
 Петко Лалов Петков
 Петко Пеев Петров
 Петко Петров Арабаджиев (Отсъствува)
 Петко Христов Стоянов
 Петра Иванова Костадинова
 Петър Анастасов Георгиев
 Д-р Петър Антонов Дертлиев
 Петър Божинов Трифонов
 Д-р Петър Георгиев Пачев
 Петър Дешков Цветков
 Петър Димов Бабаков
 Петър Иванов Бомбов (Отсъствува)
 Петър Иванов Братков (Отсъствува)
 Петър Иванов Запрянов (Отсъствува)
 Петър Йовчев Бобчев
 Петър Йорданов Ковачев
 Петър Каменов Паунов
 Петър Николов Сърбиински
 Петър Попиванов Николов (Отсъствува)
 Д-р Петър Попсавов Тодоров
 Петър Русев Пейчев
 Петър Тодоров Митков
 Петър Тодоров Панайотов
 Петър Томов Пергелов
 Петър Янчев Станчов
 Първа Димитрова Цветкова (Отсъствува)
 Рада Йорданова Ноева
 Раденко Рангелов Видински
 Ради Найденов Драгнев
 Ради Христов Радев
 Райко Дамянов Райков
 Рангел Василев Даскалов
 Д-р Рачо Ангелов Генчев (Отсъствува)
 Рачо Йонков Домусчиев
 Рубен Аврамов Леви
 Руса Петкова Господинова
 Сабри Афуз х. Мехмедов
 Сава Атанасов Дълбоков
 Светла Райкова Даскалова (Отсъствува)
 Серги Георгиев Златанов
 Слав Иванов Баджаков
 Слави Петков Пушкаров
 Сотир Колев Георгиев
 Спас Найденов Недков
 Спас Николов Христов
 Спас Христов Спасов
 Спас Цонков Маринов (Отсъствува)
 Спаска Георгиева Воденичарска
 Сребро Иванов Бабаков
 Стамо Костадинов Камаринчев
 Станка Иванова Димитрова
 Станка Христова Димитрова (Отсъствува)
 Станю Василев Попов
 Станю Коев Станев
 Стела Димитрова Благоева
 Стефан Георгиев Димитров
 Стефан Иванов Бакърджиев
 Стефан Тодоров Ковачев
 Стефан Тончев Хинов
 Стефан Цанов Осиковски (Отсъствува)
 Стойчо Наков Рамков
 Стойне Христов Лисийски (Отсъствува)
 Стойно Стойнов Гяуров
 Стою Иванов Неделчев
 Стоян Ангелов Кърлов
 Стоян Атанасов Паликрушев
 Стоян Атанасов Сюлемезов
 Стоян Божков Георгиев
 Стоян Гюров Иванов (Отсъствува)
 Стоян Жеков Гагов (Отсъствува)
 Стоян Нешев Петровски
 Стоян Николов Попов
 Стоян Павлов Делчев
 Стратия Скерлев Сидеров
 Тано Цолов Димитров (Отсъствува)
 Тачо Колев Даскалов
 Титко Николов Черноколев
 Тодор Атанасов Танев
 Тодор Василев Кордовски
 Тодор Димитров Павлов (Отсъствува)

Тодор Драганов Иванов (Отсъствува)
 Тодор Иванов Гичев
 Тодор Иванов Найденов
 Тодор Киров Йоцов
 Тодор Михайлов Самодумов
 Тодор Савов Личев (Отсъствува)
 Тодор Стоянов Лазаров
 Тодор Тихолов Лалов
 Тодор Христов Живков (Отсъствува)
 Тодор Янакиев Тодоров
 Тодора Иванова Коева (Отсъствува)
 Тончо Тенев Тонев (Отсъствува)
 Тоню Бонев Желев
 Трайчо Костов Джунев
 Трифон Кунев Бояджиев
 Трифон Тодоров Йорданов
 Филип Ангелов Гяуров
 Хафуз Ибраим Билял Генджев
 Христо Генев Илиев
 Христо Георгиев Джонджоров (Отсъствува)
 Христо Георгиев Куртев
 Христо Георгиев Попов
 Христо Константинов Гюлеметов
 Христо Константинов Калайджиев
 Христо Константинов Пунев (Отсъствува)
 Христо Минчев Каркьмов
 Христо Николов Стоянов
 Христо Николов Юруков
 Христо Трифонов Лилков (Отсъствува)
 Цанко Григоров Маринов
 Цанко Нейков Козлов
 Цветан Атанасов Георев
 Цветан Велчев Гаджовски
 Цветан Маринов Капитанов
 Цветан Николов Максимов
 Цветана Прокопиева Керанова
 Цола Нинчева Драгойчева
 Цоло Кръстев Каменов
 Черню Делчев Чендов
 Черню Николов Праматаров
 Шакир Махмудов Пашов
 Юсеин Алиев Шолев
 Юсни Еминов Имамов (Отсъствува)
 Яна Георгиева Манева
 Яни Илиев Янев
 Янко Атанасов Димов
 Янчо Георгиев Деведжиев (Отсъствува)
 Янко Димитров Костадинов
 Янко Киряков Петков
 Янко Марков Спасов
 Янко Стоянов Комитов (Отсъствува)

(След приключване на гласоподаването и проверка на подадените бюлетини)

Председателстващ Петър Каменов: (Звъни) Г-да народни представители! Гласували са всички 362 души. За народния представител Райко Дамянов Райков са подадени 292 гласа. (Ръкоплескания и възгласи: „Браво!“)

Подадени са недействителни 70 бюлетини.

Съгласно чл. 105 от правилника, председателството провъзгласява за избран за втори подпредседател на Великото народно събрание г-н Райко Дамянов Райков.

Моля г-н Райко Дамянов Райков да положи клетва като подпредседател.

(Новонабраният втори подпредседател Райко Дамянов Райков отива на председателското място, всред продължителни ръкоплескания от мнозинството, станало на крака)

(Председателстващият Петър Каменов прочете и избраният втори подпредседател Райко Дамянов Райков повтаряше след него следната клетва:

„Кълна се в името на народа и на Народната република България, че ще им служа предано и всеотдайно, че в своята дейност като член на председателството на Великото народно събрание, придобило временно прерогативите на държавен глава, ще имам пред очи само общонародните и държавни интереси и ще положа всички усилия за защита свободата и независимостта на родината.

Заклевам се!“

(Ръкоплескания от народните представители от мнозинството)

Приключвам днешното заседание.

Следващото заседание ще се състои утре, 15 ч. със следния дневен ред:

Първо четене проекто-конституцията на Народната република България — продължение на разискванията.

Които приемат този дневен ред за утрешното заседание, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Закривам заседанието.

(Закрито в 19 ч. 35 м.)

Подпредседател: ПЕТЪР КАМЕНОВ

Секретари: { ТОДОР ТИХОЛОВ
ИВАН п. ДИМИТРОВ

Началник на Стенографското отделение: ТОДОР АНГЕЛИЕВ